

UITVOERINGSPROGRAMMA
ZUIDWESTELIJKE DELTA 2023

SAMEN DENKEN, DELEN EN DOEN

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
-----------------	---

1. Ambitie Zuidwestelijke Delta 2023	5
--	---

2. Zuidwestelijke Delta als onderdeel van het Deltaprogramma	7
2.1 Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta	7
2.2 Gebiedsgerichte uitwerking Zuidwestelijk Delta ...	7

3. Organisatie	8
3.1 Organisatiestructuur	8
3.2 Overlegstructuur	8
3.3 Platform	8
3.4 Programmaondersteuning	8

4. Samenwerking in het gebied	10
4.1 Ruimtelijke arrangementen	10
4.2 Gemeenten	10
4.3 IBP Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta	11
4.4 Gebiedsprocessen	12
4.5 Overige samenwerking	12

5. Voortgangsoverleggen	13
5.1 Waterveiligheid	13
5.2 Zoet water	13
5.3 Ecologie en Waterkwaliteit	15

6. Concretisering Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2022-2027	16
6.1 Investeren in de ambitie	16
6.2 Gebiedsgerichte uitwerking	18
6.3 Uitvraag lokale initiatieven	21
6.4 Europese subsidies	31

7. Integrale Kennis- en innovatieagenda Zuidwestelijke Delta	23
---	----

8. Platformfunctie en communicatie	27
8.1 Platformfunctie Zuidwestelijke Delta	27
8.2 Jaarprogramma	28
8.3 Participatie	29
8.4 Communicatie	29

9. Begroting	30
--------------------	----

Bijlage 1 Basisplanning 2023	32
---------------------------------------	----

Bijlage 2 Communicatie- en participatiestrategie 2023	35
--	----

Interactief

Deze rapportage is opgemaakt als interactieve pdf.
Daardoor kan de lezer vanuit de inhoudsopgave direct
naar het voor hem relevante hoofdstuk 'springen'.

VOORWOORD

In 2022 is de basis gelegd voor een vijfjaarsperiode met veel dynamiek, waarin de Zuidwestelijke Delta niet alleen nadenkt over de voorkeursoplossingen voor de langere termijn, maar ook handelt in het hier en nu. We jagen processen aan, versnellen uitvoering en proberen de overlegdrukke te stroomlijnen. Het resultaat dat we beogen: meer output en minder ruis een effectief handelende regio die gezamenlijk met Rijkspartijen, de hand aan de ploeg zet.

We zien dat vergaderingen beter verlopen, goed bezocht worden en concrete sturing geven op de activiteiten van ons netwerk. De basis die daarvoor nodig was, zoals een heldere structuur, afspraken, bestuurlijk informatiesysteem en mankracht en middelen om de ontmoetingen te faciliteren, zijn wellicht niet altijd direct zichtbaar, maar bleken keihard nodig. Dit deel van onze samenwerking kan nu een stootje hebben, al vallen ons ook een aantal zaken op die we willen veranderen.

De doorlooptijd van de vergadercyclus is erg lang. Hierdoor moet het Programmateam haar energie alweer nagenoeg volledig richten op de volgende cyclus, op het moment dat we nog bezig zijn de oogst van de vorige vergadercyclus te verwerken. Ook blijkt de planning niet reëel verdeeld over het jaar. Hierdoor missen we soms momentum of komen gewoonweg met sommige producten, zoals het uitvoeringsprogramma, in de knel in het tijdspad.

De platformfunctie is goed uit de verf gekomen met vijf grote bijeenkomsten. Steevast meer dan 100 aanwezigen per bijeenkomst, een grote diversiteit qua achtergrond en functie en dat allemaal in een goede constructieve en productieve sfeer. Dit is zo goed bevallen dat we dit willen voortzetten in 2023.

De grootste stap in 2022 is dat we direct naar de inhoud en output zijn doorgestapt. Besluitvorming vond plaats over de gebiedsprocessen Volkerak-Zoommeer en Veerse Meer en na de zomer zijn er direct stappen gezet na deze besluiten. Naast deze benadering op deelgebieden loopt er ook een uitvraag voor meer lokale projecten. De Zuidwestelijke Delta pakt in deze processen de natuurlijke rol van verbinder en versneller. We leveren capaciteit en financiën om deze projecten en processen sneller te laten leiden tot een maatschappelijk resultaat en om ze te verbreden.

Het Programmateam kijkt met veel plezier terug op de betekenisvolle periode die achter ons ligt en legt u hierbij de plannen voor het aankomende jaar voor.

Paul de Beer

Manager Programma Zuidwestelijke Delta

“De Zuidwestelijke Delta pakt de rol van verbinder en versneller.”

1. AMBITIE ZUIDWESTELIJKE DELTA 2023

Waar in 2022 gewerkt is aan het leggen van een organisatiebasis en het verbreden en verdiepen van draagvlak, zal 2023 vooral gekenmerkt worden door het vastgrijpen van inhoud. Bij platformbijeenkomsten wordt de inhoud en thematiek van eerdere bijeenkomsten verdiept. Bij de gebiedsprocessen sturen we aan op het daadwerkelijk bespreken van de dilemma's die spelen of gaan spelen bij de te maken keuzes. Richting het Deltaprogramma zal de Zuidwestelijke Delta sterker inzetten op het doen en met voorstellen komen. De Zuidwestelijke Delta richt zich op een breder bereik in de communicatie door bijvoorbeeld inzet op het bereiken van de volksvertegenwoordigers. De infrastructuur die is ingeregeld in 2022 zal in 2023 ten volle worden benut om een stap vooruit te zetten op inhoud, op kennis, en op interactie binnen een sterk groeiende community.

Zo is 2023 een logisch ambitieus vervolg op 2022, maar het vol inzetten op inhoudelijkheid, kennis en keuzes in 2023 is ook noodzakelijk als voorbereiding op de jaren erna. Het wordt steeds belangrijker om de kennis op orde te hebben en al projecten te hebben gedraaid. Hoe verder we zijn, hoe dichterbij het bepalen van een nieuw voorkeursalternatief komt.

2. ZUIDWESTELIJKE DELTA ALS ONDERDEEL VAN HET DELTAPROGRAMMA

2.1 Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta

Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta is gelieerd aan het Deltaprogramma onder de naam “Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta”. Het Gebiedsoverleg geeft uitvoering aan de [Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta](#) die in 2020 voor de eerste keer is herijkt. Nu wordt toegewerkt naar een tweede herijking met als resultaat een herijkte Voorkeursstrategie in 2026, die wordt opgenomen in het Nationaal Water Programma.

Met de uitwerking van de [Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050](#) brengen we de verbinding tussen korte en lange termijn opgaven sterker aan. Het maken van keuzen in het ruimtelijk domein zal ook in de Zuidwestelijke Delta een rol gaan spelen. Niet alles kan overal en ook niet alles kan op de manier waarop we het nu doen. De grenzen aan het gebruik van het water- en bodemsysteem zijn in zicht en zelfs al op enkele punten bereikt, voor zowel zoetwaterbeschikbaarheid als het opvangen van extreme wateroverlast.

2.2 Gebiedsgerichte uitwerking Zuidwestelijke Delta

De regionale bestuurlijke verbanden van de overheden, zoals de Zuidwestelijke Delta, zijn voor het Deltaprogramma van groot belang voor het bespreken van de delta-opgaven in samenhang met andere gebiedsopgaven.

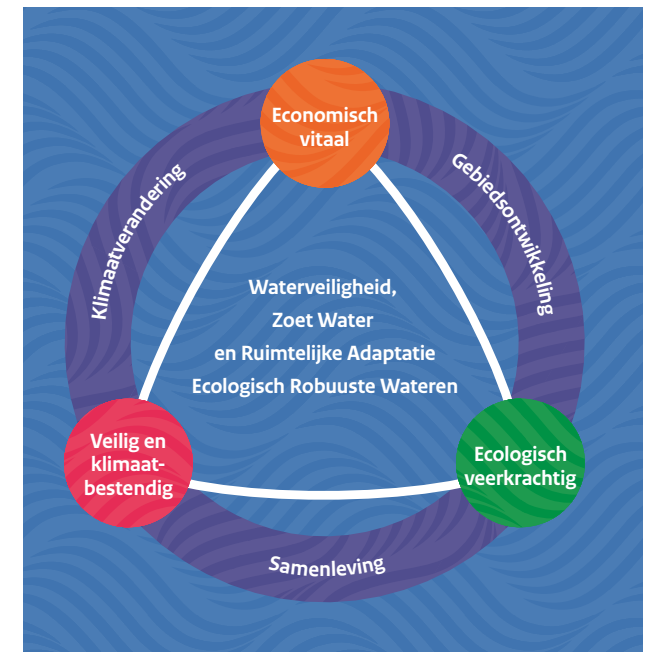
De belangrijkste taken voor het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta zijn het realiseren en verder uitwerken van de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën, het informeren

van de deltacommissaris over de voortgang en het adviseren over het jaarlijkse voorstel voor het Deltaprogramma. Via het netwerk van het landelijke Deltaprogramma wordt verbinding gelegd met de andere gebiedsoverleggen en thema's. Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta bespreekt zowel waterveiligheid als zoet water en ruimtelijke adaptatie. De Zuidwestelijke Delta heeft daarbij in beginsel een integrale aanpak, waar we de doelen “Ecologisch veerkrachtig” en “Economisch vitaal” als bijbehorende opgaven meenemen. De ambitie om het vaste land klimaatbestendig en waterrobuust in te richten raakt de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 sterk. Bij het uitwerken van de Gebiedsagenda houden we daarom rekening met de uitwerking meerlaagsveiligheid, de aanpak van vitale en kwetsbare functies en het beperken van gevolgen van extreme buien, droogte en hitte door het nemen van ruimtelijke maatregelen of reserveringen.

Ook worden hierbij de uitkomsten (december 2022) betrokken van de lopende quickscan op overlap of blinde vlekken tussen de programma's Zuidwestelijke Delta, Klimaatadaptatie en de (afval)Waterketen van de drie bij de Zuidwestelijke Delta betrokken regio's.

In de Zuidwestelijke Delta werken verschillende partijen en partners samen in programma's rond water en klimaat. Dit zijn zowel landelijke als regionale programma's. Het Gebiedsoverleg vormt de verbindende schakel tussen deze programma's en bevordert de meerwaarde ervan.

In 2023 leveren we de volgende concrete producten voor de Zuidwestelijke Delta op:

De basis van de Zuidwestelijke Delta.

- Rapportage met de voortgang van de uitvoering van de Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta als bijdrage voor het op te stellen Deltaprogramma 2024.
- Deelname (strategisch) programmamanagersoverleg Deltaprogramma, 10 keer per jaar.
- Deelname van de voorzitter van het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta aan (strategische) Stuurgroepen Deltaprogramma, 2-3 keer per jaar.
- Deelname van een bestuurder in het Bestuurlijk Platform Zoetwater (BPZ), 3-4 keer per jaar.
- Deelname van een bestuurder in het Bestuurlijk Platform Waterveiligheid (BPWV).
- Deelname in ambtelijke (strategische) voorbereidingsgroepen.

3. ORGANISATIE

3.1 Organisatiestructuur

De plannen uit het uitvoeringsprogramma 2022 voor de omvorming van het Programmteam zijn succesvol doorgevoerd. In 2023 richten we ons op de verdere positionering en ondersteuning van de voortgangsoverleggen en de aansluiting van deze overleggen met het Programmteam en optimaliseren we de vergaderfrequentie en structuur van de Programma-teamoverleggen. Dit doen we omdat het Programmteam flink is uitgebreid en de intensiteit van ontwikkelingen waarop we zijn aangesloten enorm is toegenomen. Eind 2022 en Q1 2023 optimaliseren we de werking van het Programmteam. Ook bekijken we samen met de partners welke extra informatie we willen delen naast de huidige informatie op het platform (zie verder paragraaf 4.3).

3.2 Overlegstructuur

De vergaderingen van het Beleidssteam en het Gebiedsoverleg verlopen goed. Met name bij het Beleidssteam zien we een zeer hoge opkomst, maar ook het Gebiedsoverleg kent telkens een evenwichtige vertegenwoordiging en afspiegeling van onze partners.

Bij het Regioteam is helaas sprake van een relatief geringe opkomst van de maatschappelijke partners. Van deze maatschappelijke partners zien we veel actie op het vlak van de inhoud en scope van de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050, maar deze actie vindt vooral buiten de huidige Regioteamopzet plaats. Er is nog geen aanspraak gedaan op het gereserveerde budget voor het Regioteam. In samenspraak met de voorzitter van het Regioteam doen we in Q1 een voorstel richting het Regioteam. Hierbij kiezen we voor

werksessies, met als doel acties op de kaart te zetten en te verbinden dan wel te versnellen. In de jaarkalender korten we de vergaderreeks in door het Regioteam enkele dagen voor het Gebiedsoverleg in te plannen met een digitale vergadering. Hier komt de formele adviesfunctie beter tot zijn recht dan via een gezamenlijke vergadering met het Gebiedsoverleg. De huidige vergadersetting waarbij adviesorgaan en besluitvormend orgaan in één beraadslaging zitten, brengt niet wat ermee is beoogd. Door met Regioteamleden enkele dagen voor het Gebiedsoverleg te vergaderen is de oogst van de vergadering van het Regioteam beter te vertalen in een advies aan het Gebiedsoverleg, schriftelijk of via een mondelinge toelichting van een gedragen advies van het Regioteam.

3.3 Platform

Het platform Zuidwestelijke Delta is het informatieportaal voor het samenwerkingsverband Zuidwestelijke Delta. Dit portaal is in 2022 volledig ontwikkeld en wordt steeds intensiever gebruikt. Op het platform kunnen de leden en agendaleden van de overleggen documenten, notulen en stukken inzien en ook de contactgegevens van alle leden. Ook algemene documenten, zoals de samenwerkingsovereenkomst, en foto's van diverse bijeenkomsten, zoals de werkconferentie, staan op het platform.

Hiernaast bevat het platform een kalender, waarop naast de data van de Zuidwestelijke Delta-overleggen ook andere relevante overleggen en openbare evenementen staan. Dit zijn overleggen of evenementen die door de Zuidwestelijke Delta of partners van de Zuidwestelijke Delta georganiseerd worden. Ook nieuwsberichten van regionale of landelijke media over de Zuidwestelijke Delta zijn op het platform te vinden.

3.4 Programmaondersteuning

Onze programmaondersteuning verzorgt het secretariaat van de Zuidwestelijke Delta en faciliteert de vergaderingen van het Beleidssteam, het Regioteam en het Gebiedsoverleg. Leden van de verschillende overleggen ontvangen per vergadering een uitnodiging in de kalender en voorafgaand aan het overleg wordt de agenda verstuurd met een link naar de stukken op het platform. De notulen en de vergaderstukken zijn per overleg in te zien. Daarnaast zorgt het secretariaat actief voor toegang tot het platform bij wisselingen in functies en voor nieuwe leden of nieuwe agendaleden.

Voor 2023 plannen we vier vergadercycli in die evenredig zijn verdeeld over het voor- en najaar. In het plannen van de overleggen houden we rekening met vergaderdata van regionale- en landelijke overheden. Behalve bovenstaande overleggen ondersteunt het secretariaat ook de drie voortgangsoverleggen Waterveiligheid, Zoet water en Ecologie en Waterkwaliteit en voorziet deze van agenda's en stukken.

4. SAMENWERKING IN HET GEBIED

4.1 Ruimtelijke arrangementen

Het coalitieakkoord van het huidige kabinet is in de tweede helft van 2022 uitgewerkt in een aantal thematische en programmatische brieven. Voorbeelden hiervan zijn de brieven over de woningbouwopgave en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het Rijk richt zich vooral op de provincies die hiervoor een handelingsperspectief moeten ontwikkelen, de zogenaamde ruimtelijke arrangementen. Dit perspectief wordt ontwikkeld op het schaalniveau van provincies, wat voor een uitdaging zorgt gelet op het schaalniveau waarop we binnen de Zuidwestelijke Delta werken. Er ontstaan hierdoor voor deze regio drie uitwerkingen (gebiedsplannen) waarin bijvoorbeeld de reservering van ruimte voor later, het handelingsperspectief voor de landbouw of klimaatadaptatie zijn opgenomen.

Er liggen de volgende concrete links tussen de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 en de thematische en programmatische Rijksopgaven die bij de provincies zijn belegd:

- Water en Bodem Sturend
- Stikstof
- Zoet water
- Waterkwaliteit
- Waterveiligheid
- Natuur
- Koolstofvastlegging
- Woningbouwopgave
- Klimaatadaptatie en -mitigatie
- Multifunctioneel landgebruik
- Circulaire economie
- Energietransitie

In het [Coalitieakkoord](#) is afgesproken dat Water en Bodem Sturend worden bij ruimtelijke planvorming. De structurerende keuzes uit het programma Water en Bodem Sturend zijn daarom de basis voor toekomstige ruimtelijke plannen. Het programma focust op de volgende thema's: voldoende water, schoon water, ruimte voor water, een vitale bodem en efficiënt ingerichte ondergrond. Hiervoor wordt onder andere ingezet op weerbaarheid tegen droogte, verminderen van het watergebruik, halen van de KRW-doelen, meer ruimte voor wateren, ruimte-reservering voor toekomstbestendige waterkeringen, regie op de ondergrond en verminderde afdekking van de bodem.

Daarnaast zijn per type gebied structurerende keuzes gemaakt. De Zuidwestelijke Delta is ingedeeld bij de "verziltende kustgebieden". Voor deze gebieden geldt dat de aanvoer van zoet water niet altijd te garanderen is. Dit betekent dat verzilting vaker moet worden geaccepteerd. Watergebruikers wordt gevraagd hier rekening mee te houden en maatregelen te nemen om beter bestand te zijn tegen periodes van extreme droogte, watertekorten en verzilting.

De Zuidwestelijke Delta kan ondersteunen in het vinden van oplossingen op het kruispunt van de provincies. Juist in deze driehoek, tussen de provinciale uitwerkingen en de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050, zit ook de meerwaarde voor het Rijk. Daarnaast is vanuit de Zuidwestelijke Delta de afgelopen periode geïnvesteerd in de verbinding met de gemeenten. Daar ligt in de toekomst (omgevingswet) het eerste ruimtelijke mandaat om maatregelen uit te voeren.

Voor de werkzaamheden van het Programmteam in 2023 betekenen deze Rijksopgaven het volgende:

- Bepalen van focus, door in de breedte van de opgaven effectief aan onze eigen ambitie en handelingsperspectieven te blijven werken.
- Strategische verbinding zoeken tussen medeoverheden op de inhoud van de Rijksopgaven.
- Ondersteunen bij de ontwikkeling van aanvullende perspectieven op de provinciale uitwerkingen van thematische en programmatische Rijksopgaven. Met name op de verbinding met de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050.
- Stimuleren van pilots op bovengenoemde thema's (met kennisontwikkeling en kennisdeling).
- Samenwerking (op de thema's uit de Gebiedsagenda) met regionale partijen bevorderen. Denk aan Veerse Meer, Waterpoort en Westerschelde. Maar ook waar mogelijk met (individuele) gemeenten.

4.2 Gemeenten

In het uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta 2022 stelden we onszelf als doel: "Een belangrijke opdracht voor de Zuidwestelijke Delta is het beter betrekken van gemeenten bij de inhoud en de besluitvorming van alle activiteiten van de Zuidwestelijke Delta. Hiervoor wordt gewerkt aan een concreet voorstel de vertegenwoordiging en betrokkenheid van gemeenten bij de Zuidwestelijke Delta te verbeteren en te verankeren. Indien dit op goede wijze is gebeurd zullen de gemeenten alsnog toetreden tot de samenwerkingsovereenkomst als partner".

Waar staan we nu?

De gemeenten van de Zuidwestelijke Delta hebben in 2022 aangegeven de nieuwe samenwerkingsovereenkomst Zuidwestelijke Delta mede te ondertekenen. Daarnaast gaven ze aan niet te kunnen voorzien in 0,5 fte voor het Programmteam. Op dit moment mist de personele capaciteit bij de 18 deelnemende gemeenten om dit namens de gemeenten in te vullen. Er is daarom besloten deze formatie af te kopen door jaarlijks € 49.500,- extra bij te dragen aan het budget van de Zuidwestelijke Delta.

We hechten veel waarde om in te blijven zetten op de verankering van de gemeenten bij het Programma Zuidwestelijke Delta. Goede communicatie en het betrekken van de gemeenten is daarbij een voorwaarde. De onderwerpen van de Zuidwestelijke Delta zijn zo veelomvattend dat het voor de meeste gemeenten lastig is dit in detail te volgen. Ze willen daarom meer expliciet weten wat er voor de gemeenten van belang is. Zo kunnen ze juist daar de focus op leggen bij de bestudering van de voorstellen, adviezen en rapporten. En kunnen ze de aanwezige informatie effectief gebruiken bij de uitwerking van de eigen lokale vraagstukken.

Inzet 2023

Het Programmteam krijgt in 2023 versterking van een nieuw teamlid dat invulling gaat geven aan het accounthouderschap met de gemeenten. De extra bijdrage van de gemeenten maakt dit mogelijk. De accounthouder krijgt expliciet de taak om nauw contact te onderhouden met de 18 gemeenten. Hij of zij zal de oog- en oorfunctie zijn van de gemeenten binnen het Programmteam en meer gerichte informatie terugkoppelen naar, dan wel ophalen bij, de gemeenten. De accounthouder zal ook de schakel zijn tussen de verschillende gemeentelijke samenwerkingsverbanden op het gebied van water en klimaat.

Naast het Zeeuwse Ambtelijk Overleg Water wordt ook verbinding gezocht met de Water- en Klimaatkring West-Brabant en de Bestuurlijke Tafel Ruimte Wonen Economie Goeree-Overflakkee, zodat ook de Zuidwestelijke Delta optimaal op de hoogte is van wat er bij alle gemeenten gebeurt op het gebied van klimaat en water. Daarnaast kunnen er meer gemeentelijke vertegenwoordigers gaan deelnemen aan het Beleidsteam. Op die manier betrekken we meer gemeentelijke ambtenaren bij de voorbereiding van de besluitvormingsprocessen en groeit de betrokkenheid van de gemeenten.

In 2022 heeft Patrick van der Velden alle gemeenten bezocht. Hij heeft namens de Zuidwestelijke Delta de organisatie en de projecten die de Zuidwestelijke Delta oppakt nader toegelicht. Daarnaast hoorde hij de volgende zaken:

- Gemeenten willen zowel bestuurlijk als ambtelijk betrokken blijven bij de samenwerking van de Zuidwestelijke Delta.
- De meerwaarde van de Zuidwestelijke Delta voor gemeenten is belangrijk voor het netwerk en om op de hoogte blijven van wat er regionaal en landelijk speelt, en daarmee voor de verbinding tussen landelijke en lokale politiek.
- Het grootste probleem en de vraag waaraan de gemeenten op dit moment werken is: hoe krijgen we voldoende zoet water beschikbaar? En dan gaat het niet alleen over de aanvoer van zoet water, maar ook hoe we aanwezig zoet water beter kunnen vasthouden, opslaan en zorgen dat de kwaliteit goed blijft. Het zou dan ook mooi zijn als deze zoetwaterproblematiek volop aandacht krijgt via de Zuidwestelijke Delta.
- De gemeenten zien de Zuidwestelijke Delta ook als een kennispartij. Ze zeggen te weinig zicht te hebben op wat nu precies de rol van de Zuidwestelijke Delta is en waar wie nu over adviseert en/of beslist. Een helder overzicht zou meer inzicht geven.

- De gemeenten zien voor de Zuidwestelijke Delta een mogelijke rol bij de uitvoering van de Rijksprogramma's. De Zuidwestelijke Delta zou kunnen dienen als voorportaal van het Rijk en gemeente om de Rijksprogramma's gericht op de doelstellingen van de Zuidwestelijke Delta te begeleiden. Dit zorgt niet alleen voor meer afstemming, maar ook kan de aanpak door gemeenten wat vereenvoudigd worden.
- Ook zien diverse gemeenten een mogelijke rol voor de Zuidwestelijke Delta om subsidies voor de regio los te krijgen zodat er meer geldmiddelen beschikbaar komen voor de uitvoering.
- Ze vinden verder dat de Zuidwestelijke Delta zich meer naar buiten kan etaleren door meer te communiceren over zichtbare en tastbare resultaten. Zo kan de Zuidwestelijke Delta zich ook meer richten op informatie naar de inwoners toe, naast het informeren van stakeholders en overheidspartijen.

In 2023 bekijken we of en op welke wijze de opgehaalde lokale vraagstukken passen bij de verschillende uitwerkingen en of deze onderwerpen separaat aangepakt kunnen worden. De geluiden en de oproep zijn helder.

4.3 IBP Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta

In 2020 is bestuurlijk vastgelegd dat het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta (IBP-VP) functioneert als onderdeel van het Programma Zuidwestelijke Delta.

Per 1 januari 2022 startte de nieuwe programmamanager IBP-VP. Het Programmteam Zuidwestelijke Delta heeft met deze programmamanager heldere afspraken gemaakt, zowel op

het vlak van inhoudelijke verankering als verantwoording aan het Gebiedsoverleg.

Vitaal Platteland richt zich met de Broedplaatsen Volhoudbare Landbouw, Zoet Water en Genieten en Beleven in de Delta op de uitvoering van concrete projecten die de transitie in de landbouw en de beleving van het gebied versterken. Deze projecten bieden handvaten om te leren op het vlak van interbestuurlijk samenwerken. Zowel de leerervaringen en de resultaten van de projecten worden ingebracht in het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

4.4 Gebiedsprocessen

In de Zuidwestelijke Delta bestaan verschillende gebiedsgerichte samenwerkingen waarbij regionale overheden en maatschappelijke organisaties zich samen inspannen om gebiedsdoelen te realiseren. Denk bijvoorbeeld aan de gebiedsprocessen Veerse Meer, Waterpoort, NL Delta en Grenspark Groot Saeftinghe. In 2023 verkennen we hoe we als Zuidwestelijke Delta ervoor kunnen zorgen het langetermijnperspectief goed te betrekken bij deze processen.

4.5 Overige samenwerking

Afstemming over grensoverschrijdende overgangsgebieden voor alle thema's uit het Deltaprogramma vindt plaats in de internationale stroomgebiedscommissies en de bilaterale grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat coördineert dit.

Bovenregionaal vindt vanuit de Zuidwestelijke Delta afstemming plaats met vier gebiedsprogramma's van het Deltaprogramma: Rijnmond-Drechtsteden, Kust, Maas en Rijn.

5. VOORTGANGSOVERLEGGEN

In september 2022 zijn de voortgangsoverleggen Waterveiligheid en Ecologie en Waterkwaliteit gestart. Het afstemoverleg Zoet water liep al langer. In 2023 sluiten we alle leden van de voortgangsoverleggen aan op het platform van de Zuidwestelijke Delta. Zo kunnen ook zij online alle notulen en stukken inzien.

5.1 Waterveiligheid

Waterveiligheid is en blijft een omvangrijk thema in de Zuidwestelijke Delta. De waterschappen en Rijkswaterstaat hebben in 2022 de wettelijke beoordeling van de primaire waterkeringen (en de kunstwerken) afgerond. Op basis van de uitkomst van deze beoordeling blijkt dat er tot 2050 een aanzienlijk aantal kilometer waterkeringen en aantal kunstwerken zullen moeten worden versterkt binnen de Zuidwestelijke Delta. Bij deze opgave zullen we intensief moeten samenwerken met de betrokken overheden en maatschappelijke organisaties. Hierbij moeten we ook naar andere oplossingsrichtingen kijken dan alleen de traditionele.

Voortgangsoverleg

In het kader van deze samenwerking is, zoals opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2022 Zuidwestelijke Delta, gestart met het voortgangsoverleg Waterveiligheid. Partijen hebben afgesproken om dit afstemoverleg te benutten om de gezamenlijke opgaven en vraagstukken rond waterveiligheid op Zuidwestelijke Deltaniveau bij elkaar te brengen en het Gebiedsoverleg hierover te adviseren.

In 2023 zetten we dit voortgangsoverleg voort, waarbij we met een selectie van de volgende uitdagingen aan de slag gaan:

- De nadere uitwerking van de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 (korte, middellange en lange termijn) in gebiedsstrategieën (regionaal maatwerk).
- Onderzoek naar andere oplossingen voor de borging van waterveiligheid dan de bekende traditionele oplossingen en ook onderzoek naar meekoppelkansen met waterveiligheid.
- Waterveiligheid samen oppakken, waarbij niet alleen de dijken, maar de hele ruimtelijk/economische richting integraal wordt meegenomen.
- Nadere invulling geven aan het concept van meerlaagse veiligheid.
- Onderzoek naar buitendijkse waterveiligheid.
- Onderzoek naar mogelijke flexibilisering van de Natura 2000-begrenzing.
- Leveren van een bijdrage aan de herijking van het Deltaprogramma.
- Participatie aan (regionale, landelijke en Europese) onderzoeksprojecten zoals “Geen Zee te hoog” en Delta Wealth.
- Anticiperen op de komst van het Delta Climate Centre.
- Inrichten van de wettelijke zorgplicht de komende jaren voor de primaire en regionale waterkeringen.
- Lange termijn adaptatiestrategie primaire keringen onder invloed van zeespiegelstijging gaan bedenken en opstellen en in de regio concreet gaan uitwerken. Hierbij kijken we ook naar de effecten van waterveiligheid op andere functies en naar de vertaling van landelijk naar regionaal. Daarnaast richten we ook de aandacht op internationale ontwikkelingen (relatie België en Duitsland). Wat doen België/Vlaanderen en het achterland van Duitsland? Is de afstemming toereikend?
- Bewustwording genereren bij de inwoners, mogelijk koppelen aan de herdenking van 70 jaar watersnoodramp in 2023.
- De betekenis van de nieuwe klimaatscenario's (2023) voor de zeespiegelstijging vertalen naar de Zuidwestelijke Delta.

Hierbij onder andere de effecten op de levensduur van de Oosterscheldekering en de sluitingsregimes beschouwen.

- Nadere concrete invulling geven aan de koppeling van waterveiligheid met natuur (PAGW) en meekoppelkansen van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).
- Bezien effect van de Maas (keringen) en kijken naar de keringen van de lokale watersystemen, mede in relatie met het gebiedsproces Volkerak-Zoommeer (sluizenbeheer/waterberging in de toekomst).
- Onderzoek naar de omgang met het voor- of achterland en die verbinding goed in de gaten houden. Hierbij de relatie met de diverse Deltaprogramma's bewaken met oog voor de verschillende thema's (waterveiligheid, natuur en ecologie, landschap, cultuurhistorie).
- Voor het gebied zelf inzetten op de driehoek (natuur, waterveiligheid en de economie).
- Focus op afronden LBO-1, voorbereiden LBO-2 (betreft wettelijke beoordeling primaire waterkeringen en kunstwerken).
- Voorbereiden en realiseren HWBP-projecten.

5.2 Zoet water

Het voortgangsoverleg Zoet water was al jaren bekend als het Afstemoverleg zoet water Zuidwestelijke Delta, waarin zowel vertegenwoordigers van de regionale partijen als van het Rijk zitten. De belangrijkste inhoudelijke taak van het overleg is de voorbereiding en totstandkoming van het regionale zoetwatermaatregelenpakket als onderdeel van de zesjaarlijkse cyclus van het Deltaprogramma, gebaseerd op de regionale [Integrale Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta](#) (met een aanvulling voor zoet water).

In het Deltaprogramma 2022 zijn deze maatregelen vastgelegd. Ook staan hierin de afspraken over de regionale financiering en de bijdragen uit het [Deltafonds](#). In het overzicht hiernaast staat hoe de maatregelen zijn geclusterd, met hierbij vermeld welke partij optreedt als trekker.

De rapportage over de voortgang van deze maatregelen(-clusters) verloopt via de zogenaamde landelijke zoetwaterrapportage en het Deltaprogramma en wordt in concept ook aan het Gebiedsoverleg voorgelegd. Voor de meeste maatregelen hierboven geldt dat deze in 2022 en 2023 nader worden uitgewerkt met concrete voorstellen voor een rijksbijdrage via de zogenaamde SPUK-regeling onder het Deltafonds. De maatregelen worden uitgevoerd in de tweede fase van het Deltaprogramma tussen 2022 en 2027. Voor Zeeland is de brede aanpak voor een goede balans tussen vraag en aanbod van zoet water opgenomen in het [Zeeuws Deltaplan Zoet water](#).

Vanaf 2023 werken we al weer toe naar de volgende fase van visievorming en voorbereiding van maatregelen voor fase 3, vanaf 2028. De voorbereidende werkzaamheden zijn hiervoor inmiddels gestart. Bijvoorbeeld door het aanpassen van het landelijk modelinstrumentarium waarmee verkennende hydrologische berekeningen (waaronder de zogenaamde knelpuntenanalyses) moeten worden uitgevoerd. Hiervoor levert de regio informatie aan via het voortgangsoverleg Zoet water.

MAATREGELEN (-CLUSTER)	TREKKER
Proeftuin Zoet Water Zeeland uitrol	Provincie Zeeland
Proeftuin Zoet Water Zeeland pilots	Provincie Zeeland
Slimmer regionaal waterbeheer Zeeland	Waterschap Scheldestromen
Slimmer regionaal waterbeheer Zuid-Holland	Waterschap Hollandse Delta
Slimmer regionaal waterbeheer Brabant	Waterschap Brabantse Delta
Vitale bodem Brabant	Provincie Noord-Brabant
Hergebruik effluent, pilots Zeeland	Waterschap Scheldestromen
Hergebruik effluent, pilots Brabant	Waterschap Brabantse Delta
DOW/Evides ontziltling/Wetland	DOW/Evides
Optimalisatie watersysteem Zeeland	Waterschap Scheldestromen
Krekenvisie West-Brabant	Waterschap Brabantse Delta
Monitoring en modelleren Zeeland	Waterschap Scheldestromen
Monitoring en modelleren Brabant	Waterschap Brabantse Delta
Freshem Nederland	Provincie Zeeland en Provincie Noord-Brabant
Provincie Noord-Brabant	Provincie Noord-Brabant
Ondergrondse wateropslag Wolphaartsdijk	Provincie Zeeland
Optimalisatie zoetwatersituatie PAN-polders West-Brabant	Waterschap Brabantse Delta
Optimalisatie benutting landbouwwaterleiding	Provincie Zeeland en Evides
Benutting brak grondwater voor drink- en proceswater	Evides
Water tussen Wal en Schelde	Waterschap Brabantse Delta

Andere belangrijke ontwikkelingen over de zoetwaterbeschikbaarheid in de regio zijn het landelijke programma Water en Bodem Sturend en de ontwikkeling van Klimaatbestendige Zoetwatervoorziening Hoofdwatersysteem (KZH). Voor beide programma's levert het voortgangsoverleg Zoet water inzet.

Dijkgraaf Kees Jan de Vet van waterschap Brabantse Delta vertegenwoordigt de (zoetwater)regio in het landelijke Bestuurlijk Platform Zoet water (BPZ). Het BPZ is het coördinerend bestuurlijk overleg van de zes zoetwaterregio's en het hoofdwatersysteem. Daarnaast is het BPZ verantwoordelijk voor de deltabeslissing Zoetwater en het Deltaplan Zoetwater. Het voortgangsoverleg Zoet water adviseert de dijkgraaf.

In 2022 spraken de partijen uit het voortgangsoverleg af op verschillende onderwerpen meer met elkaar op inhoud in gesprek te gaan. Naast het programma Water en Bodem Sturend en de KZH, zijn mogelijke onderwerpen:

- De (regionale) verdringsreeks.
- Industrieel gebruik.
- Robuust watersysteem.
- Kennishiaten en Kennisprogramma Zeespiegelstijging (i.r.t. zoetwaterbeschikbaarheid).

5.3 Ecologie en Waterkwaliteit

Ecologie en waterkwaliteit zijn omvangrijke thema's voor alle grote wateren in de Zuidwestelijke Delta en de gebieden daaromheen. Verantwoordelijkheden over deze thema's zijn

verspreid over verschillende bestuurslagen en uitvoeringsorganisaties, en hebben een sterke interactie met de andere thema's waterveiligheid, zoet water, ruimtelijke adaptatie en economie in de Zuidwestelijke Delta.

Voortgangsoverleg

Zoals afgesproken is in 2022 gestart met het voortgangsoverleg Ecologie en Waterkwaliteit. Het doel van dit afstemoverleg is het bevorderen van de (strategische) samenwerking binnen de Zuidwestelijke Delta rond de thema's ecologie en waterkwaliteit om zo bij te dragen aan de ambitie van de Zuidwestelijke Delta.

In het eerste overleg in september 2022 onderschreven de partijen het doel om de gezamenlijke opgaven en vraagstukken rond ecologie en waterkwaliteit op Zuidwestelijke Delta-niveau bij elkaar te brengen en adviezen te formuleren voor het Gebiedsoverleg. Belangrijk startpunt is het bestaande beleid zoals geformuleerd in de Wet Natuurbescherming (Wnb) en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Ook de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 is als inspiratiebron een belangrijke onderlegger voor het werk van het voortgangsoverleg.

De volgende acties zijn afgesproken:

- Het organiseren van het gesprek over de thema's ecologie en waterkwaliteit en de wisselwerking hiervan met de andere thema's.
- Het actiegericht bevorderen van de thema's ecologie en waterkwaliteit om zo bij te dragen aan de doelstellingen van de Zuidwestelijke Delta.
- Het maken van voorstellen richting het Gebiedsoverleg via

Beleidsteam en Regioteam over de thema's ecologie en waterkwaliteit, onder andere door het synchroniseren van de besluitvorming en het signaleren van leemtes.

- Ter ondersteuning hiervan het zorgen voor inzicht in en afstemming over:
 - De governance rond ecologie en waterkwaliteit.
 - De programmering rond ecologie en waterkwaliteit (zoals programmering KRW, Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW), Programma Natuur en natuurbeheergelden).
 - De natuur- en waterkwaliteitsprojecten die uitgevoerd (gaan) worden in de Zuidwestelijke Delta.
 - Monitoring en onderzoek rond ecologie en waterkwaliteit in aansluiting met de activiteiten rond de Integrale Kennisagenda.

Het voortgangsoverleg bespreekt verder proactief :

- De aspecten rond de wisselwerking tussen ecologie en waterkwaliteit bij projecten/ingrepen in het watersysteem van de activiteiten van het Deltaprogramma.
- Welke bijdragen we kunnen leveren in de brede context van waterveiligheid, economie en de ontwikkelingen, als verdere uitwerking van de Gebiedsagenda.

Hiernaast dragen de leden van het overleg bij aan het organiseren van platformbijeenkomsten en andere participatie- en communicatiemomenten.

Het is de bedoeling om het voortgangsoverleg in 2023 zes keer te organiseren.

6. CONCRETISERING GEBIEDSAGENDA

ZUIDWESTELIJKE DELTA 2022-2027

Met de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 focussen we ons op de strategische verbinding tussen de aanpak van de problemen van nu en de opgaven van de toekomst. We stimuleren daarvoor een gezamenlijke, integrale, gebiedsgerichte aanpak van netwerk- en samenwerkingspartners. De Gebiedsagenda is bedoeld als *call for action*: samen met vakmensen, bestuurders, ondernemers en kennisinstellingen gaan we aan de slag met de vraagstukken van de toekomst in ons deltagebied.

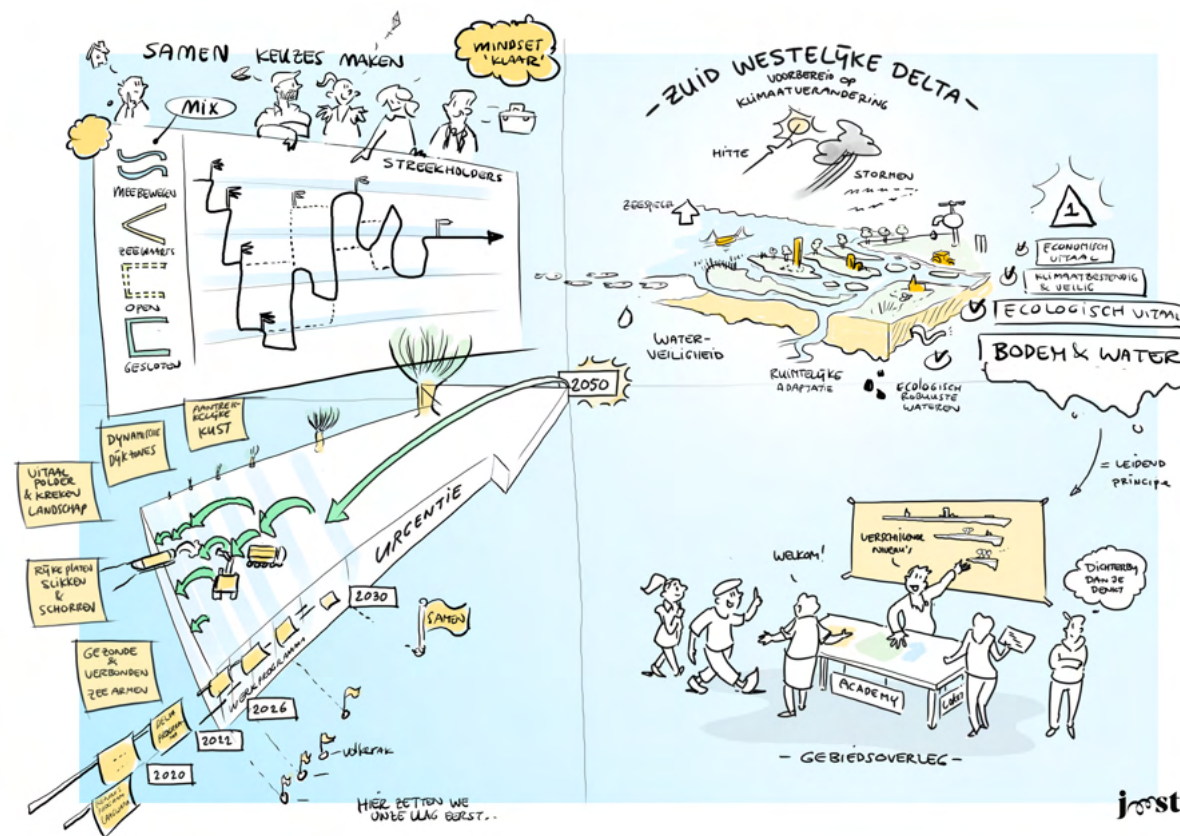
Speerpunt voor 2023 is het uitwerken van de handelingsperspectieven uit de Gebiedsagenda. Op de volgende pagina zijn die in beeld gebracht op de kaart van het gebied. We betrekken daar de in de Zuidwestelijke Delta ontwikkelde kennis bij. We verbinden hiervoor opgaven in gebiedsconcepten. Met dat voor ogen organiseren we in 2023 de nodige interactieve bijeenkomsten: zowel gebiedsgerichte als thematische sessies en -ateliers.

6.1 Investeren in de ambitie

Met drie werklijnen stimuleren we onze partners in de Zuidwestelijke Delta om te investeren in de gezamenlijke ambitie om in 2050 de eerste klimaatbestendige regio ter wereld te zijn:

6.1.1 Samen werken in de delta

Binnen deze lijn werken we aan een samenhangende programmering van activiteiten die het lange termijnperspectief met korte termijn impact verbindt. We bekijken in gebiedssessies per deelgebied waar vanuit de vijf handelingsperspectieven **koppelkansen** (integrale aanpak, gebiedsgericht) en **opschaling** van *good practices* op korte (2022-2030) en middellange

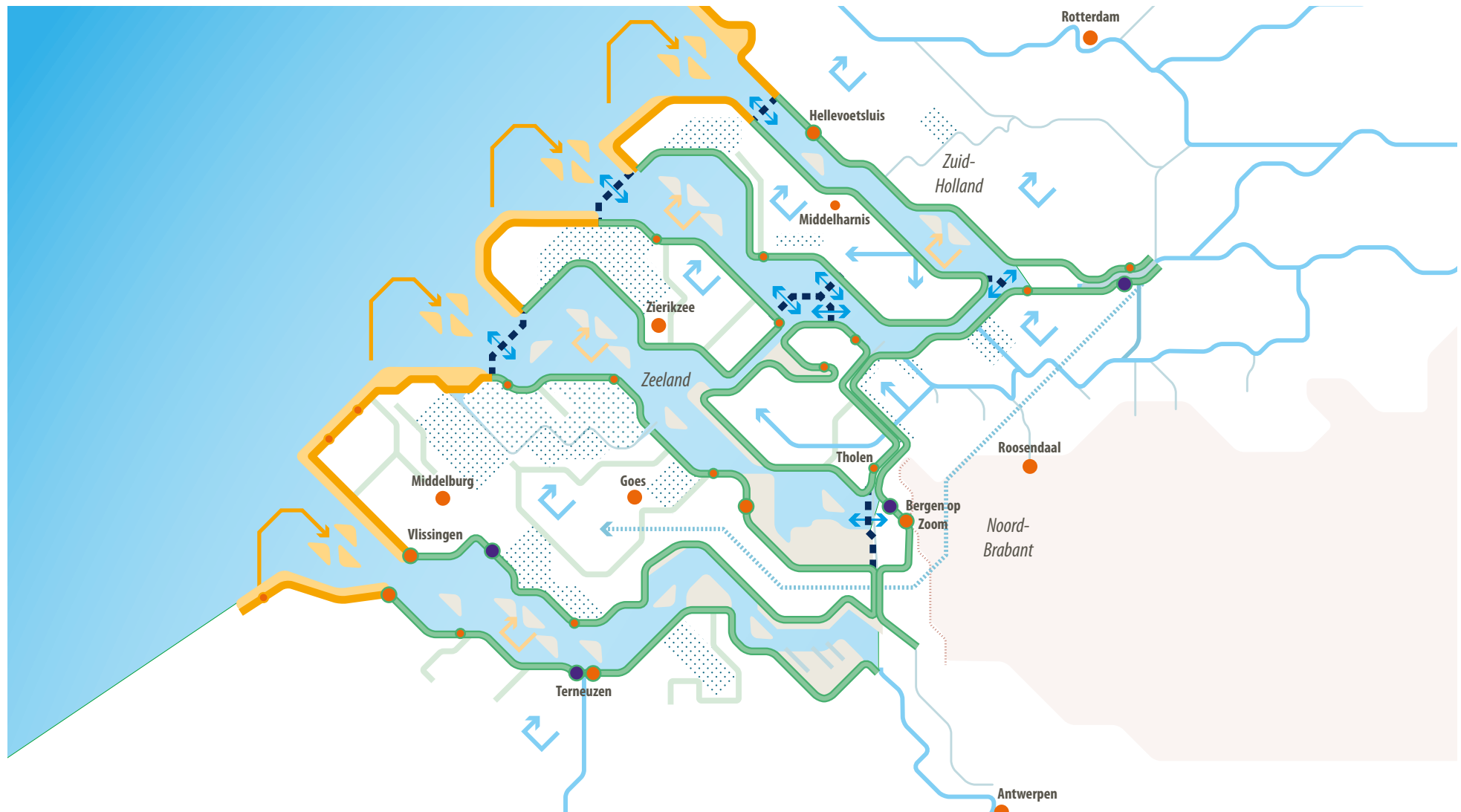
Verbeelding van de ambitie

(2030-2050) termijn mogelijk zijn. Als het nodig is organiseren we aanvullend verdiepende sessies rond specifieke ontwikkelingen of kennisthema's. In 2023 geven we prioriteit aan de deelgebieden Oosterschelde en Veerse Meer, Volkerak-Zoommeer en Westerschelde.

Bij de uitwerking van de handelingsperspectieven in deze deelgebieden betrekken we de inzichten uit onderzoeken zoals

dat van de ANWB en het Kenniscentrum Kusttoerisme naar [toerisme en vrijetijdsgedrag in de Zuidwestelijke Delta](#). We ontwikkelen integrale gebiedsconcepten die aansluiten op de ruimtelijke arrangementen en waarin de koppeling met in ieder geval het HWBP, NPLG, PAGW en Water en Bodem Sturend een plek heeft.

Vijf handelingsperspectieven voor een verbonden Delta

Omdat we vanuit het Deltaprogramma toewerken naar de tweede herijking van de Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta in 2026, brengen we steeds in beeld welke effecten klimaatverandering op de strategie heeft en werken we met een adaptieve aanpak. Deze voeden we met de inzichten uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging. Dit programma is onder meer verbonden aan het onderzoeksprogramma Klimaatrobuuste ecologie in de grote wateren, wat bijdraagt aan een integraal beeld. Naast de inzichten uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging vormt een **integrale analyse** de basis voor het verkennen van prioritaire problemen, oplossingsrichtingen en adaptatiepaden voor de zes deelgebieden afzonderlijk (gebiedsstrategieën, regionaal maatwerk) en de Zuidwestelijke Delta in zijn geheel. Een adviesbureau gaat hier in 2023 mee aan de slag.

We stimuleren daarnaast partijen in de Zuidwestelijke Delta om actief bij te dragen aan de ambitie van de Zuidwestelijke Delta door onder meer de **uitvraag** voor lokale initiatieven in het ruimtelijk domein (zie verder in paragraaf 7.3). We bekijken in 2023 of de uitvraag een jaarlijks terugkerende activiteit kan zijn.

6.1.2 Inslaan van nieuwe wegen

We willen proactief op klimaatverandering inspelen door naast de handelingsscenario's voor de lange termijn tot 2050 ook die voor na 2050 te verkennen. We doen dit in samenwerking met het Deltaprogramma vanuit **spoor IV van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging** dat de effecten van een verdergaande zeespiegelstijging in beeld brengt. We trekken samen op om in 2023 de **vierde gebiedssessie** te organiseren.

Klimaatverandering heeft impact op hoe we in de delta leven, op de delta als leefgebied. Omdat het om de toekomst van ons gebied voor bewoners en gebruikers gaat, willen we hun

betrokkenheid bij de Zuidwestelijke Delta graag vergroten. Hiervoor sluiten we in 2023 aan bij verschillende initiatieven die inzetten op de uitdagingen van de delta als leefomgeving na 2050:

- Het project Grensgevallen van het CBK Zeeland: in combinatie met onder andere inzichten in de ontwikkeling van brede welvaart, verkent dit project de toekomstige maatschappelijke situatie waarbij vanuit cultureel perspectief de scenario's van (technische) mogelijkheden verrijkt worden met "scenario's van verlangen".
- Het ontwerpend onderzoek Landschapmakerscongres: wie zijn de landschapmakers van de Zuidwestelijke Delta en hoe kunnen ze vertegenwoordigd worden in besluitvorming over het landschap?
- De Eo Wijers Prijsvraag: bij deze prijsvraag staat de vraag centraal hoe de lange termijn uitdaging van zeespiegelstijging met de maatschappelijke opgaven van vandaag verbonden kan worden. Dit wordt vertaald naar concrete inrichtingsvoorstellen voor Midden-Zeeland waarbij "meer ruimte voor de zee" gecombineerd wordt met behoud van ruimte voor de landbouw en er nog steeds sprake is van een aantrekkelijk landschap waar we willen wonen.
- Het kennisprogramma Rethink the Delta: dit initiatief van onder meer Deltares en TU Delft daagt uit om na te denken over de grote uitdagingen waar Nederland als deltaland voor staat. Hiervoor loopt een ambitieus interdisciplinair programma om de komende 10 jaar oplossingen te genereren, te verbeelden en benodigde kennis, innovaties en duurzame (en digitale) deltatechnologie te ontwikkelen.

Het organiseren van bijeenkomsten vindt plaats onder de vlag van de Zuidwestelijke Delta. We delen onze bevindingen met de

community van de Zuidwestelijke Delta en betrekken dit bij de herijking van de Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta.

6.1.3 Maken van een nieuw verhaal

Naast de visuals uit het traject van de verbeelding zetten we ontwerpkracht in om opgaven, partijen, investeringen, tijdlijnen en schaalniveaus te verbinden. We zorgen ervoor dat beide onderdeel zijn van de aanpak van de gebiedssessies die we in 2023 organiseren. We verkennen of het weer instellen van een gezamenlijke werkplaats meerwaarde heeft.

Een van de dromen van de Zuidwestelijke Delta is een plek te hebben waar het verhaal van de delta centraal kan staan. Een bestemming voor bezoekers, als laboratorium en als katalysator voor innovatie. We verkennen hoe we dit **Deltarium in mobiele vorm** kunnen realiseren. In 2023 ontwikkelen we hiervoor met relevante partijen het concept.

6.2 Gebiedsgerichte uitwerking

Voor de uitwerking van de Gebiedsagenda richten we ons op de verschillende deelgebieden en sluiten daarbij aan op actuele (uitvoerings-)programma's, gebiedsprocessen en ontwikkelingen. Naast het Veerse Meer en het Volkerak-Zoommeer verdiepen we ons in 2023 ook in de Oosterschelde en de Westerschelde.

6.2.1 Volkerak-Zoommeer

Het Volkerak-Zoommeer is de toegangspoort van de Zuidwestelijke Delta. Het knooppunt waar de drie provincies, drie waterschappen, zes gemeenten en vele stakeholders een belang hebben vraagt om een impuls. Nu het gebied een duidelijk

perspectief heeft – een zoet meer – is er een momentum om aan de slag te gaan om de natuurwaarden, waterkwaliteit, toegankelijkheid, beleving en ondernemerschap te verbeteren. Origame en Ark hebben geadviseerd (de Vries, et al, 2022) om verbetering van het gebied met een bottom-up aanpak in te zetten. De bedoeling is de kwaliteit van het gebied te verbeteren door maatregelen uit te voeren en/of te faciliteren. Het gaat hierbij om maatregelen over de volgende thema's:

- Ecologie en Waterkwaliteit
- Zoetwaterbeschikbaarheid
- Economie

Het doel op korte termijn is het versterken van de samenhang van het Volkerak-Zoommeer en de betrokken partijen. Uiteindelijk heeft het meer een concreet toekomstbeeld nodig, waarmee het op langere termijn robuust, en kwalitatief gezond is. Door op korte termijn niet-controversiële maatregelen – vanuit het gebied – uit te voeren ontstaat een positieve community waarmee vervolgens een langetermijnperspectief wordt opgesteld.

De Zuidwestelijke Delta treedt hiervoor op als makelaar in het gebied. Door aanwezig te zijn in het gebied en het gebied uit te nodigen hun wensen en ontwikkelingen te delen kunnen partijen verbonden worden en kunnen initiatieven gesteund worden. Het is hierin van belang dat de overheden steun geven aan de ontwikkelingen en daar zelf ook mee aan de slag gaan.

De Zuidwestelijke Delta neemt het initiatief om tot een concreet uitvoerbaar plan te komen voor het gebied. Rondom het Volkerak-Zoommeer zijn veel belangrijke partijen reeds georganiseerd in het netwerk van Waterpoort. Door samen te werken met Waterpoort kan de verbinding met het gebied worden gemaakt. Op deze manier nodigen we het gebied uit om

hun wensen en ontwikkelingen te delen, kunnen partijen worden verbonden en initiatieven gesteund en gestimuleerd. Het is hierbij van belang dat de overheden steun geven aan de ontwikkelingen en daar zelf ook mee aan de slag gaan. De Zuidwestelijke Delta werkt op deze manier niet primair vanuit de beleidsopgaven, maar eerder vanuit het gebied aan een kwaliteitsimpuls. Hiermee worden relaties versterkt en creëren we een basis voor de toekomst.

Waterpoort verbindt al jaren partijen met elkaar waardoor initiatieven tot uitvoering komen. Waterpoort kan met de inzet van een van haar omgevingsmanagers de opgaven uit de Gebiedsagenda en het Waterpoort-gebied met elkaar verbinden. Deze kwaliteit sluit aan bij een rol van makelaar in de eerste fase van het proces. In de tweede fase kan vanuit Waterpoort worden gewerkt aan de concretisering van informatie en bouwstenen voor het proces om te komen tot een toekomstperspectief dat goed aan sluit bij de beelden uit het gebied. De Zuidwestelijke Delta blijft trekker van het toekomstperspectief.

Concreet organiseert de Zuidwestelijke Delta in 2023 twee netwerkbijeenkomsten waarin alle partijen gevraagd wordt initiatieven en ontwikkelingen te delen met de brede community. Rijkswaterstaat deelt hierin bijvoorbeeld maatregelen rondom vismigratie en de uitwerking van de regionale verdringsreeks. LNV wordt gevraagd naar de ontwikkelingen rond het aanwijzingsbesluit N2000 en wie weet zijn er andere ontwikkelingen waar de regio bij gebaat is daarover geïnformeerd te worden.

6.2.2 Veerse Meer

Sinds de afdamming in 1961 is het Veerse Meer veranderd van een zeearm in een peilgestuurd zout meer. Het meer fungeert als

boezem voor polderwater uit omliggende eilanden. Het is een aantrekkelijke omgeving om te wonen, werken en recreëren. Het gebied is voor Zeeland van grote economische, ecologische en maatschappelijke betekenis.

Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw worden de gebruikers geconfronteerd met waterkwaliteitsproblemen: forse algen-, en wierengroei, stankoverlast en regelmatige sterfte van bodemdieren in de diepe delen. De oorzaken van deze problemen worden gezocht in de beperkte verversing van het meer in combinatie met toevoer van voedselrijk water vanuit de omliggende eilanden.

Recent onderzoek toont aan dat de klimaatverandering de problemen zal verergeren. De zeespiegelstijging veroorzaakt een vermindering van de verversing via de Katse Heule en bemoeilijkt het peilbeheer. Bovendien zorgt de opwarming waarschijnlijk voor een uitbreiding van de zuurstofloosheid vanuit de diepe putten. Omdat de problemen de natuur, wettelijke doelstellingen en recreatieve waarden van het Veerse Meer bedreigen en de klimaatverandering de problemen verergert, is Rijkswaterstaat begonnen met een onderzoek naar de waterkwaliteit. Doelstelling is te achterhalen wat de relatie is tussen de problemen en nutriëntentoevoer en doorspoeling, met welke maatregelen de problemen zijn te bestrijden en tegen welke kosten. Deltares heeft opdracht gekregen de ernst en ontwikkeling van de negatieve effecten in te schatten en een analyse uit te voeren naar de oorzaken. Parallel daaraan is Rijkswaterstaat bezig om samen met stakeholders een eerste overzicht van de mogelijke maatregelen te formuleren.

In 2023 eindigt dit eerste onderzoek met een definitie van de opgave, een eerste schifting van mogelijke maatregelen en een voorstel tot vervolg.

Het onderzoek vormt een onderdeel van het actieprogramma van de breed gedragen Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030. Die visie heeft als doel de kwaliteiten van het gebied te borgen en te versterken, waarbij waterveiligheid, natuur, (verblijfs) recreatie, landbouw, visserij, leefbaarheid en landschap met elkaar in balans zijn. Dit moet ervoor zorgen dat het gebied ook in 2030 en ver daarna toegankelijk en aantrekkelijk blijft voor haar verschillende functies en gebruikers.

Voor de lange termijn vraagstukken van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging is het Veerse Meer sterk verbonden met (het peilbeheer) Oosterschelde. In 2023 verkennen we met de gebiedssamenwerking Veerse Meer de adaptieve aanpak voor dit gebied.

6.2.3 Westerschelde

Het Westerscheldegebied is het enige gebied in de Zuidwestelijke Delta dat aansluit bij het oorspronkelijke DNA van de Zuidwestelijke Delta: een unieke, dynamische ontmoetingsplaats van rivieren en zee, waar land en water onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Maar dit unieke karakter is geen vanzelfsprekendheid. Door bedijking, inpoldering, zandwinning, vaargeulverruiming en afvalwaterlozing staat de duurzame balans tussen de belangen van een klimaatbestendig veilige, economisch vitale en ecologisch veerkrachtige delta onder druk. De Scheldeverdragen, met de VNSC als uitvoeringsinstantie, scheppen weliswaar een kader voor grensoverschrijdende samenwerking voor de versterking van deze balans, maar daardoor dreigt ook dat het Westerscheldegebied los komt te

staan van de rest van de Zuidwestelijke Delta. Dat compliceert de rol van het Gebiedsoverleg in het Westerscheldegebied: de positionering van het Gebiedsoverleg, die verantwoordelijk is voor de hele Zuidwestelijke Delta, ten opzichte van de VNSC. Bovendien zijn er tal van ontwikkelingen in het Westerscheldegebied die lastig af te dekken zijn door de VNSC. Denk bijvoorbeeld aan de energietransitie, de landbouwtransitie, het Nationaal Programma Landelijk Gebied, Water en Bodem Sturend en het prioritaire NOVEX-gebied North Sea Port District.

De langetermijnvraagstukken op het gebied van klimaatverandering en zeespiegelstijging vragen steeds meer een totale aanpak, visie en een gezamenlijk gesprek met overheden en partners over het geheel. Ook informatie-uitwisseling is daarbij belangrijk.

De Nederlandse Watergezant (Ovink) presenteerde in 2022 een 10 stappenplan voor een “Weerbaar Waterland” aan de Vlaamse regering. In dit plan staan onder meer de volgende stappen:

- Zet een Vlaams Kennis- en Innovatieprogramma op voor waterveiligheid: van sectorale wetenschappelijke ontwikkeling naar transdisciplinaire en praktijkgerichte innovatie.
- Versterk en vereenvoudig de grensoverschrijdende aanpak en samenwerking: van een reactieve, afwaarts gelegen regio naar voorloper in Europese hoogwaterbeveiliging.

Deze stappen passen mogelijk ook in de langetermijnaanpak voor het Vlaams-Nederlandse Deltagebied, het plan kan als aandachtspunt gezien worden voor toekomstige samenwerking. Dat alles pleit voor een versterking van de samenwerking tussen alle daarbij betrokken gremia. Een gesprek met de VNSC

over nut en noodzaak van een grotere betrokkenheid van het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta bij de Vlaams-Nederlandse samenwerking in het Westerscheldegebied lijkt relevant gelet op bovengenoemde nieuwe ontwikkelingen in en het Deltaprogramma. In 2023 oriënteren we ons op dit gebied en werken we aan een advies voor een gezamenlijk traject waarbij de lange termijn opgaven in het kader van het Kennisprogramma Zeespiegelstijging een belangrijke drijfveer zijn.

Los daarvan zal voor verschillende trajecten langs de Westerschelde de komende vijf jaar dijkversterking worden voorbereid. We verkennen daaraan gekoppeld in 2023 de mogelijkheden voor een integrale aanpak. Daarnaast bekijken we met de gemeente Vlissingen wat nodig is om de toekomstgerichte stedelijke ontwikkeling van Vlissingen als *good practice* uit te dragen.

6.2.4 Oosterschelde

Naast het Veerse Meer, het Volkerak-Zoommeer en de Westerschelde focust het Programmteam zich in 2023 op de Oosterschelde. In dit gebied ligt een opgave vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma die aangegrepen kan worden voor het verder uitwerken van het handelingsperspectief dynamische dijkzones. Daarbij zoeken we samenwerking met de Kennis Community Oosterschelde, het kennisplatform dat zich inzet voor een gezonde toekomst van de Oosterschelde. De Kennis Community is initiatiefnemer van het project Klimaatadaptieve Waterkerende Landschappen, voor een leefbare Oosterschelde en haar gemeenschappen, en initiatiefnemer van twee gebiedscoalities.

Voor het in beeld brengen van adaptieve paden voor de Oosterschelde betrekken we verder het onderzoek van Rijkswaterstaat voor een aangepast sluitregime van de

Oosterscheldekering. Daarnaast is de kennis die opgedaan wordt bij het herstel en behoud van de intergetijden natuur en onderzoek naar alternatieven zoals habitatontwikkeling in de Voordelta en de ontwikkeling van deltanatuur in dynamische dijkzones relevant.

6.3 Uitvraag lokale initiatieven

De hoofdconclusie uit de platformbijeenkomsten en de werkconferentie van 2022, is dat het tijd is om te gaan “doen”. Om hier invulling aan te geven, is in oktober 2022 een brede uitvraag voor lokale initiatieven gedaan.

De uitvraag richt zich op initiatieven op gemeenteschaal, die een bijdrage leveren aan een **veilige en klimaatbestendige, ecologisch veerkrachtige en economisch vitale delta**. Het gaat hierbij om kleinschalige ontwikkelingen in het ruimtelijke domein, die door de Zuidwestelijke Delta kunnen worden versneld. Het initiatief dient geschikt te zijn voor verbreding binnen de Zuidwestelijke Delta, bijvoorbeeld door een pilot te doen met kleinschalige natuurontwikkeling en de kennis te delen met andere gemeentes. Het initiatief moet aansluiten bij één of meer handelingsperspectieven van de Gebiedsagenda. Hiermee leveren de resultaten een bijdrage aan de concretisering van de Gebiedsagenda en aan de herijking van het Delta-programma in 2026.

Via de nieuwsbrief Zuidwestelijke Delta van oktober 2022 en onze social media is de uitvraag breed verspreid, waaronder ook naar de leden van het Regioteam en lokale initiatiefgroepen. Voorwaarde voor het indienen van een initiatief, is dat een gemeente het initiatief ondersteunt. Hiermee zijn de gemeenten het eerste filter in het selectieproces. Dit leidt tot versterking van de positie en bijdrage van de gemeenten in de Zuidwes-

telijke Delta. Het Programmteam selecteert de initiatieven die voldoen aan de criteria en doet een voorstel aan het Gebiedsoverleg voor prioritering en opname in het werkprogramma.

De initiatieven die in het werkprogramma komen worden door het Programmteam ondersteund met mankracht, middelen en publiciteit. Daarnaast zorgt het Programmteam waar mogelijk voor opschaling van het initiatief naar andere gebieden binnen de Zuidwestelijke Delta en na 2023 voor het verwerken van de resultaten in het Deltaprogramma. Met de indieners van initiatieven die niet in het werkprogramma komen, nemen we in ieder geval contact op om af te stemmen welke bijdrage de Zuidwestelijke Delta alsnog kan leveren.

Initiatieven konden tot 25 november 2022 aangemeld worden. De initiatieven worden in het eerste kwartaal van 2023 geselecteerd, geprioriteerd en uitgewerkt tot een Plan van Aanpak. De uitvoering start in maart 2023, zodat de initiatieven op de werkconferentie in juni de tussenresultaten kunnen delen. In april 2024 zijn de initiatieven klaar en kunnen de conclusies worden gedeeld en gebruikt voor verdere concretisering van de Gebiedsagenda.

6.4 Europese subsidies

Bij de bespreking in het Gebiedsoverleg van het uitvoeringsprogramma 2022 Zuidwestelijke Delta is bestuurlijk geopperd om meer werk te maken van de link van de Zuidwestelijke Delta met Europese doelen en programma's. Het Programmteam zegde toe om in Q2 en Q3 een verkenning uit te voeren en de inzichten van deze verkenning terug te koppelen aan de gedeputeerden. Met als doel om gezamenlijk te bepalen of er vervolgactie op dit spoor moet worden gezet. Deze bespreking

is ingepland in Q4. Als besloten wordt tot vervolgactie verken-
nen we hoe die eruit kan zien.

Paul de Beer voerde de verkenning uit. Als er inderdaad tot vervolgacties wordt besloten, wordt het Programmteam betrokken. De verkenning bestond uit het voeren van gesprekken met de Europa-specialisten van de Zuidwestelijke Delta-partners. In de gesprekken is de aanname getoetst dat er in de regio oftewel door de partners al veel Europees georiënteerde activiteit plaatsvindt op projectniveau, maar dat het nog ontbreekt aan een programmatische aanpak op de Zuidwestelijke Delta-schaal en dat een dergelijke aanpak ook nut heeft.

Paul de Beer sprak met de Europaspecialisten van de drie provincies en één waterschap. Daarnaast voerde hij een gesprek met een ambtelijk vertegenwoordiger van de Europese Commissie. Ook buiten het netwerk van de Zuidwestelijke Delta is verkend welke adviesbureaus passen bij een eventueel vervolg. De uitkomst hiervan is dat in alle gesprekken het gemis wordt gevoeld van een programmatische aanpak op het inhoudelijk samenhangende gebied van de Zuidwestelijke Delta. Ook wordt geconstateerd dat een propositie waarde kan hebben. Enerzijds is dit de interne waarde van katalysator van de onderlinge samenwerking. Anderzijds is er de externe waarde van het creëren van een kapstok in Brussel waaraan projecten kunnen worden opgehangen. Wel wordt de kanttekening geplaatst dat vorig jaar de Europese programma's reeds zijn gestart en dat het enkele feit van een propositie nog niet direct effect heeft. Follow-up op projectniveau is essentieel. In enkele gesprekken is opgemerkt dat de programmatische aanpak ook belangrijk voorwerk kan zijn voor andere (nationale) doelen en programma's. Het kan waardevol blijken om niet alleen kennis van Europese programma's en (gebieds-)kennis van de Zuidwestelijke Delta te betrekken, maar ook specialisten

op het gebied van marketingcommunicatie. Een vervolg kan bijdragen aan betere strategische positionering van de Zuidwestelijke Delta op het nationale en Europese schaalniveau.

De volgende stap is een uitvraag te doen bij bureaus met het doel tot een Europese propositie te komen, die tevens onderlegger kan zijn voor bijvoorbeeld een Groeifonds of andere nationale programma's en instrumenten. Bij het maken van de propositie is essentieel het verhaal van de Zuidwestelijke Delta op nationaal of Europese schaal op te tekenen, naast een potentieel uitvoeringsprogramma op prioritaire thema's.

7. INTEGRALE KENNIS- EN INNOVATIEAGENDA ZUIDWESTELIJKE DELTA

Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta heeft in de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 de doelen en opgaven voor de Zuidwestelijke Delta tot 2050 geformuleerd. De Gebiedsagenda richt zich op het “natte gebied”, ofwel de grote deltawateren en het land, voor zover dat van de grote deltawateren afhankelijk is of erdoor beïnvloed wordt. Onderdeel van de Gebiedsagenda is een overzicht van kennisvragen.

De Integrale Kennis- en innovatieagenda Zuidwestelijke Delta bouwt voort op wat er al is. De basis wordt op dit moment gevormd door:

- Herziene Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta 2020.
- Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 (handelingsperspectieven).
- VNSC onderzoeksprogramma (2019 – 2023).
- PAGW kennisprogramma.
- Rijkswaterstaat kennisprogramma “Kennis voor Primair Proces” (beheer).
- Kennisprogramma Zeespiegelstijging met spoor 2 en 4 (IenW en Deltaprogramma).
- Lopende onderzoekstrajecten zoals landelijke Groeifondsprojecten, Icoonprojecten waterkerende landschappen en onderzoekstrajecten Hogeschool Rotterdam en Hogeschool Zeeland “Geen Zee te hoog” en Delta Wealth (proposal ingediend), Eo Weijers prijsvraag, Creatief en cultureel onderzoekstraject CBK “Grensgevallen”.
- Innovatie-initiatieven (zoals fieldlabs en pilots).
- Vraagstukken die volgen uit de ruimtelijke arrangementen (zie ook paragraaf 5.1).

Naast de concrete vraagstukken en onderzoekstrajecten hebben het gebied en het netwerk aansluiting gezocht bij onder andere: het Vlaams-Nederlandse Geopark Schelde Delta (mobiel Deltarium), de Kennis Community Oosterschelde, de Watersnoodacademie, het Delta Platform en de Kenniscommunity Zuidwestelijke Delta. De bedoeling is de samenwerking met deze partners verder aan te halen op de raakvlakken die voor Zuidwestelijke Delta van belang zijn.

Door de veelheid aan onderzoeken en initiatieven is het structurerend en efficiënt een Kennis- en innovatieagenda Zuidwestelijke Delta als koepel op te stellen. Tevens zien we dat deze Kennis- en innovatieagenda overlapt met andere, landelijke kennis- en onderzoeksprogramma's. Zie het figuur op de volgende pagina voor een overzicht. In 2023 vullen we dit overzicht zo ver als mogelijk aan met nog ontbrekende programma's. Zoals het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en het Delta Climate Centre. Ook de relevante onderzoeksprogramma's van universiteiten, hogescholen en kennisinstellingen brengen we zo ver als mogelijk in beeld.

Het is duidelijk dat de opgaves die nu spelen zich op een lange(re) tijdschaal (2050-2100 en verder) en op een grote(re) ruimteschaal (bekkens of Zuidwestelijke Delta als geheel en de aangrenzende gebieden op nationale schaal) afspelen dan voorheen. Ook opgaves op kortere termijn, bijvoorbeeld het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de energietransitie en de woningbouwopgave tot 2050, worden in het licht geplaatst van klimaatrobuustheid en/of meekoppelkansen voor klimaatadaptatie. Hierdoor zijn losse opgaves vaak niet meer onafhankelijk van elkaar te zien. Dit stelt aanvullende eisen aan het

programmeren en uitvoeren van onderzoek: dit kan door “samenhangend programmeren” en de organisatorische praktijk van meer “mono-scopes / opgaves” worden verbeterd.

Het Gebiedsoverleg heeft in 2022 het initiatief genomen voor een Integrale Kennis- en innovatieagenda Zuidwestelijke Delta als een van de bouwstenen voor samenhangend programmeren. Een andere bouwsteen is de wijze van samenwerking en van besluitvorming. Proces en inhoud worden in samenhang gezien en moeten op elkaar afgestemd zijn.

Het Gebiedsoverleg heeft Deltares gevraagd om een eerste opzet voor de Integrale Kennisagenda Zuidwestelijke Delta te maken. Hiervoor zijn drie vragen opgepakt:

1. Wat is een Integrale Kennisagenda (en wat is het niet)?
2. Hoe kan een Integrale Kennisagenda methodisch opgesteld worden?
3. Wat is er organisatorisch nodig om een Integrale Kennisagenda in te bedden in het samenwerkingsproces van het Gebiedsoverleg?

De nog op te stellen meerjarige (voorlopig tot 2026) agenda voor kennis en innovatie zal in beginsel vooral ordenen en structureren en de verantwoordelijkheid voor uitwerking van de vraagstukken dicht bij de vraagstellers laten.

In 2023 is dit nog een ontwikkelend proces, waarbij we gebruik maken van de bestaande kennis en de vele lopende onderzoeks(trajecten). Daarna zal dit naar verwachting een meer programmatisch karakter krijgen.

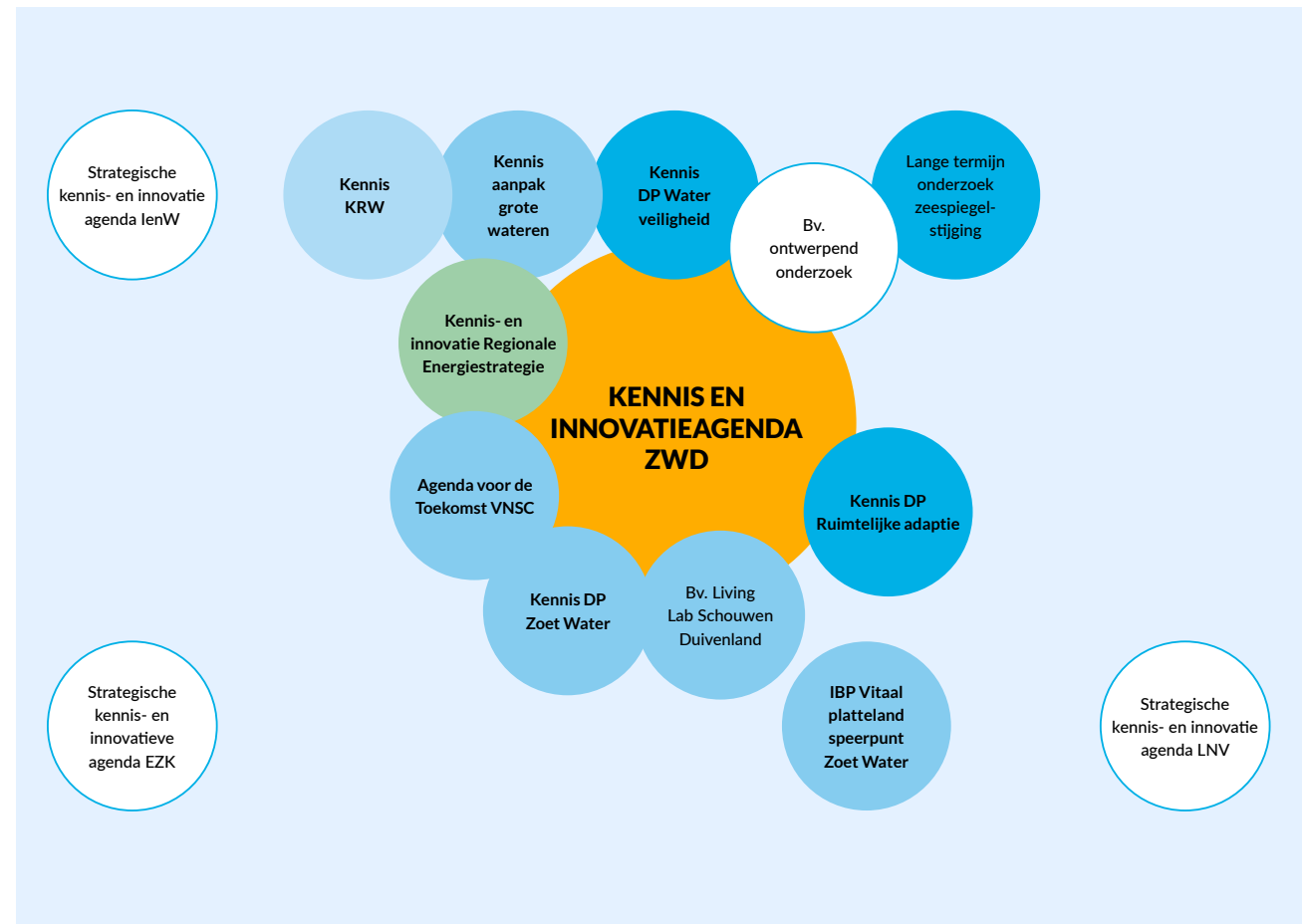
Innovaties

In 2022 hebben we op de platformbijeenkomst Innovatie een podium gegeven aan innovaties vanuit het belang hiervan om te komen tot een klimaatbestendige Zuidwestelijke Delta. In 2023 bekijken we hoe we kansrijke innovaties verder kunnen brengen en hoe we het onderdeel economie en innovaties een stevige plek kunnen geven binnen het Programma Zuidwestelijke Delta.

Organisatie Integrale Kennis- en innovatieagenda Zuidwestelijke Delta (samenwerking Zuidwestelijke Delta-partners)

Voor de Integrale Kennis- en innovatieagenda is binnen de partners van de Zuidwestelijke Delta gezocht naar een samenwerkingsvorm waarbij een aantal kennispartijen de basis vormen voor een dragende (robuuste) en meerjarige (continuïteit) samenwerking op het thema Water en Klimaat. Hogeschool Zeeland en Deltares hebben hiervoor het eerste initiatief genomen, met inbreng en ondersteuning vanuit de partners in de Zuidwestelijke Delta. Het landelijk Delta Platform en de Kenniscommunity Zuidwestelijke Delta zijn hierin belangrijke samenwerkingsplatformen die het kennisnetwerk versterken.

De vorming van de Integrale Kennis- en innovatieagenda bevindt zich dus nog in een verkennende en ontwikkelende fase. In 2022 zijn de eerste stappen gezet door het bij elkaar brengen van het benodigde netwerk en is verkend hoe zo'n agenda het best kan worden ingericht vanuit de behoeften van de partners.

Relatie Kennisagenda Zuidwestelijke Delta met enkele andere onderzoeksagenda's (Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050, ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta, 2020)

Op inhoud wordt inmiddels gewerkt aan een methodiek waarmee we de Kennisagenda vanuit de lopende vraagstukken kunnen opbouwen. Voor 2023 voorzien we de volgende resultaten en producten:

- Inbedding en (nadere) definitie van de rol van kenniscoördinator in het Programmteam en het uitvoeringsprogramma (kan eventueel nog in 2022 mee gestart worden).
- Programma van Eisen voor het Kennis- en innovatieprogramma (of nadere uitwerking en detaillering van onderdelen).
- Gesprekken met deelnemende partijen (wensen en verwachtingen). In principe met alle partijen in het Gebiedsoverleg, maar mogelijk starten we met een kleinere groep om een snel begin te realiseren.
- Inbreng en explicitering kennis- en innovatiespoor in nader te bepalen concrete projecten of trajecten (gebiedsproces, onderzoeksproject, etc.).
- Eerste versie Kennis- en innovatieagenda (1 juli 2023) en tweede versie (31 december 2023).
- Handleiding en/of richtlijnen voor inbedding kennis- en innovatiespoor in primaire proces (eerste versie, 31 december 2023).

Na 2023 zal de Integrale Kennis- en innovatieagenda en de samenwerking verder worden doorontwikkeld en in 2026 evalueren we de werking van de Integrale Kennis- en innovatieagenda Zuidwestelijke Delta en samenwerking daarin. Daarnaast houden we rekening met de vorming van het Delta Climate Centre, waarin een verdergaande samenwerking op het thema “Water en Klimaat” wordt voorzien.

Delta Climate Centre

Vanuit de compensatiemiddelen voor Zeeland voor het niet doorgaan van de marinierskazerne wordt op dit moment gewerkt aan de vorming van het Delta Climate Centre (DCC). Dit Kenniscentrum i.o. wil een substantiële impuls geven aan de ontwikkelingen van de afgelopen jaren in Zeeland op het gebied van kennis over de thema's water, energie en voedsel – met name in Campus Zeeland verband.

In het voortraject is de samenwerking met het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta genoemd als potentiële partij die voor het thema Water en Klimaat een belangrijke rol kan spelen, gezien de uitwerking van korte, middel- en lange termijnvraagstukken die hier geagendeerd zijn.

De verwachting is dat eind 2022/begin 2023 door de *founding fathers* een invulling is gegeven hoe dit thematisch en organisatorisch vorm te geven. Uitgangspunt voor het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta is bij DCC aan te haken wanneer dit op inhoud en organisatorisch voldoende robuust is vormgegeven. In de opbouwfase kan de Zuidwestelijke Delta vanuit de onderhavige vraagstukken bijdragen. In een later stadium kunnen mogelijk concrete vraagstukken aan DCC worden opgedragen.

8. PLATFORMFUNCTIE EN COMMUNICATIE

8.1 Platformfunctie Zuidwestelijke Delta

2023 staat in het teken van “Samen aan de slag”. Een heldere uitkomst en volgende stap na de platformbijeenkomsten die we in 2022 organiseerden. Om dit te faciliteren en te organiseren, bouwen we de **platformfunctie** van Zuidwestelijke Delta verder uit, waarvoor we in 2022 een stevige basis hebben gelegd. We organiseren het jaar door bijeenkomsten waaraan zowel de partners en hun achterbannen als de bredere geïnteresseerde doelgroep kunnen deelnemen. Hiervoor zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met betrokken partners en bestaande samenwerkingen en lopende of startende programma's, projecten, pilots, prijsvragen en initiatieven. Met deze partners vormen we allianties per bijeenkomst of inhoudelijk traject.

We organiseren twee soorten bijeenkomsten: **platformbijeenkomsten en gebiedssessies**. Hierin werken we met iedereen die wil, samen aan de Zuidwestelijke Delta van de toekomst. Doelen van de bijeenkomsten zijn: ontmoeten, elkaar informeren over concrete ontwikkelingen en nieuwe kennis, constructief en verdiepend het gesprek voeren en samen concrete ideeën verder uitdenken en uitwerken. **Verbeelding en ontwerp** zetten we in als inspiratie om tot een wenkend en verbindend toekomstbeeld te komen. De verbeelding van de ambitie vormt hiervoor het startkader. Initiatieven zoals de Eo Wijers Prijsvraag en het themajaar Grensgevallen van CBK Zeeland brengen creatieve ontwerpkraft.

De **platformbijeenkomsten**, waaronder ook de werkconferentie, hebben een opzet die aansluit bij een grote en brede doelgroep. Naast workshops maken lezingen en presentaties onderdeel uit van het programma, om zo de drempel te verlagen

om deel te nemen en een nog groter publiek te bereiken. Hiervoor sluiten we ook expliciet aan bij partners of initiatieven die inwoners als directe doelgroep hebben.

Vanuit de concretisering van de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 is het doel om voor elk deelgebied in de Zuidwestelijke Delta een of meer **gebiedssessies** te organiseren. De doelgroep van deze sessies is meer specifiek. In 2023 starten we met het Volkerak-Zoommeer, het Veerse Meer en de Westerschelde (met specifiek de monding van de Westerschelde, het gebied bij de kerncentrale van Borssele en de gebieden die meedraaien in het Icoonproject Innovatieve Waterkerende Landschappen). De timing van de andere deelgebieden hangt af van de actuele ontwikkelingen. Bij de inhoud van de sessies zoeken we ook nauwe aansluiting bij de provinciale ruimtelijke arrangementen die in het kader van het programma NOVEX, vorm moeten krijgen.

8.2 Jaarprogramma

Het voorlopige jaarprogramma van de platformbijeenkomsten en de gebiedssessies is als volgt:

	SOORT BIJEENKOMST	ALLIANTIEPARTNER(S)
Januari	Gebiedssessie Oosterschelde	Kennis Community Oosterschelde
Februari	Gebiedssessie Volkerak-Zoommeer	Waterpoort
Maart	Gebiedssessie 4 Kennisprogramma Zeespiegelstijging	Kennisprogramma Zeespiegelstijging
April	Gebiedssessie Veerse Meer	Provincie Zeeland
Mei	Platformbijeenkomst Stand van water (bewustwording klimaatverandering en zeespiegelstijging) Onderdeel voor professionals: sessie 4 van Kennisprogramma Zeespiegelstijging Onderdeel voor het grote publiek: thema Stand van water van jubileumjaar herdenking watersnood	Watersnoodmuseum, Kennisprogramma Zeespiegelstijging
Juni	Werkconferentie Zuidwestelijke Delta	Initiatiefnemers uitvraag lokale initiatieven, Ontwerpteams Eo Wijers Prijsvraag
Juli		
Augustus		
September	Gebiedssessie Westerschelde	VNSC, NOVEX, Icoonproject Waterkerende , Innovatieve Landschappen
	Platformbijeenkomst Kenniscommunity Zuidwestelijke Delta	Kenniscommunity Zuidwestelijke Delta
Oktober	Platformbijeenkomst Delta van de Toekomst (scenario's van de toekomstige delta), waaronder een Landschapmakerscongres	Watersnoodmuseum, Studio Inscape
November		
December	Werkplaats actualisatie adaptieve aanpak Zuidwestelijke Delta	

8.3 Participatie

De bijeenkomsten staan volop in het kader van participatie. Voor de toekomst van de Zuidwestelijke Delta is het nodig om tot belangrijke en grote keuzen te komen. In 2023 maken we een verdieping in onze participatie-aanpak, voor een scherp beeld in welke stappen we tot besluiten komen, welke (participatie)rol de spelers hierin hebben, hoe we die besluitvorming inrichten en vooral: op welke (voor)waarden we beslissingen baseren. Hierbij gaat het enerzijds om waarden vanuit het Zuidwestelijke Delta samenwerkingsverband en anderzijds om hoe het publiek, de inwoners, tegen de grote opgaven en transities aankijken en wat ze hierin belangrijk vinden. Er gebeurt steeds meer onderzoek onder het (Nederlandse) publiek: dat betrekken we bij het uitwerken van de aanpak.

8.4 Communicatie

Als ondersteuning van de platformfunctie bouwen we verder aan onze online aanwezigheid, via de website en social media van de Zuidwestelijke Delta. Het succes van de LinkedIn-pagina benutten we om ons professionele netwerk verder te vergroten en de Zuidwestelijke Delta steeds meer op de kaart te zetten. We maken volop gebruik van de mogelijkheden van de website voor nieuws, (de terugkoppeling van) evenementen, uit- en prijsvragen en visualisaties. Hiernaast bouwen we verder aan onze communicatie-community en de ontwikkeling en het gebruik van het frame Zuidwestelijke Delta in communicatie-uitingen van partners. Dit traject is gestart in het najaar van 2022.

In de bijlage 2 is de **communicatie- en participatiestrategie Zuidwestelijke Delta 2023** verder uitgewerkt. Deze strategie brengt in een oogopslag het speelveld, de ambitie en visie en de aanpak op het gebied van communicatie en participatie in beeld.

9. BEGROTING

De begrotingsopzet van 2023 kent in grote lijnen dezelfde indeling als vorig jaar. Deze indeling is werkbaar gebleken om enerzijds prioriteiten en bestedingsdoelen aan te geven en anderzijds flexibel te kunnen zijn gedurende het jaar.

In september 2022 heeft Paul de Beer een update gegeven over de voortgang van het uitvoeringsprogramma, als ook de stand van zaken qua financiën. Gezien de tijds vaststelling van onderliggend uitvoeringsprogramma 2023 zijn de getallen met enig voorbehoud. De onzekerheden voor het restant van 2022 schatten wij in op maximaal 50k. Wij stellen voor de post onvoorzien hierin als variabele te zien en deze te vullen met het restant overschot en voor het overige de nu voorliggende begroting in tact te laten.

Overheveling 2022

Onderstaande begroting maakt duidelijk dat vermoedelijk circa 250k zal resteren vanuit het lopende boekjaar. Dit is in absolute zin vergelijkbaar met het overschot. We zien echter ook twee grote verschillen met vorig jaar:

- De 250k is gekoppeld aan bestedingen en (voorgenomen) verplichtingen. Deze vloeien voort uit recente besluiten zoals:
 - De verkenning van het maken van een Europese propositie op programmaniveau.
 - De uitvraag naar lokale initiatieven.
- De 250k maken procentueel een veel kleiner deel uit van de totale begroting vergeleken met vorig jaar.

	VOORLOPIGE BEGROTING	WAARVAN OVERHEVELING 2022	
Gebiedsdoelen			
Kennisactiviteiten	100	25 ^A	
Gebiedsagenda en handelingsperspectieven	200		
Impuls voortgangsoverleggen	100		
Uitvraag projecten	150	75 ^B	
Lobby en strategie			
Exposure Deltacongres (en andere events)	50		
Strategie en lobby	125	50 ^C	
Participatie			
Werkbudget sociale innovatie	25		
Werkbudget Regioteam	25		
Werkconferentie en platformbijeenkomsten	200		
Overig			
Algemene organisatiekosten	300	100 ^D	
Onvoorzien		E	
	1275	Waarvan overheveling 2022:	250
		Waarvan middelen 2023:	1025

Gemeenten onderdeel van de Samenwerkingsovereenkomst

In 2022 besloten de gemeenten om eind 2022 de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) ook te tekenen voor de periode 2023-2027. Hiermee maken de bijdragen vanuit gemeenten ook onderdeel uit van de voorliggende conceptbegroting.

Toelichting bij overzicht

- A. Vanwege het lang uitblijven van besluitvorming rondom de start van het Delta Climate Centre was er in 2022 sprake van een onderuitnutting van dit budget. Voorgesteld wordt dit overschot deels in te zetten voor het maken van een inhaalslag in 2023.
- B. Eind september besloot het Gebiedsoverleg om een uitvraag te doen vanuit de Zuidwestelijke Delta voor lokale initiatieven. Het in dit voorstel opgenomen tijdspad voorziet in daadwerkelijke besteding in 2023. De hierbij betrokken middelen (5 projecten x max 15k) worden overgeheveld van

2022 naar 2023. Tevens stellen we voor in de begroting 2023 hetzelfde bedrag te reserveren voor een tweede ronde.

- C. In 2022 vond een pre-verkenning plaats voor het opstellen van een Europese propositie vanuit de Zuidwestelijke Delta op het niveau van het programma en met de scope op het gehele gebied. We constateren draagvlak om 50k te reserveren (opdrachtverlening in 2022, besteding in 2023) om deze propositie verder te brengen.
- D. In 2022 is het Programmateam samengesteld en uitgebreid op basis van de voorgenomen intensivering van activiteiten. Om de aangegane verplichtingen door te kunnen zetten in 2023 stellen we voor een bedrag van 100k over te hevelen op dit budget. Het betreft hier extra kosten op het inrichten van onze systemen en personeelskosten.
- E. De post onvoorzien wordt gevuld met de resterende middelen bij de samenstelling van de definitieve begroting.

BIJLAGE 1

BASISPLANNING

2023

EERSTE HELFT 2023

Werkspoor	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni
Overleggen	Beleidsteam 26 januari	Regioteam 10 februari			Beleidsteam 25 mei	Regioteam 9 juni
		Gebiedsoverleg 16 februari				Gebiedsoverleg 15 juni
Deltaprogramma				Stuurgroep Deltaprogramma 20 april		Stuurgroep Deltaprogramma 1 juni
Zoet water	Voortgangsoverleg Zoet water					
				Bestuurlijk Platform Zoetwater 6 april	Bestuurlijk Platform Zoetwater 31 mei	
Waterveiligheid	5-6 voortgangsoverleggen Waterveiligheid, vergaderingen Bestuurlijk Platform Waterveiligheid (BPWV)					
Ecologie en waterkwaliteit	Voortgangsoverleggen Ecologie en Waterkwaliteit					
Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050	Concretisering Gebiedsagenda via gebiedsconcepten, gebiedssamenwerkingen, pilots en projecten, etc.					
			Propositie Europa	Integrale analyse	Concept Mobiel Deltarium Voortgangsrapportage	Presentatie voortgang initiatieven
Kennisagenda			Gebiedssessie Kennisprogramma ZSS			
Communicatie en participatie	Nieuwsbrieven, website, social media, Deltanieuws, etc.					
	Gebiedssessie Oosterschelde	Gebiedssessie Volkerak-Zoommeer	Gebiedssessie Kennisprogramma ZSS	Gebiedssessie Veerse Meer	Platformbijeenkomst Stand van water	Werkconferentie Zuidwestelijke Delta

■ Bijeenkomsten en overleggen

■ Doorlopende zaken

■ Concrete acties / projecten

TWEEDE HELFT 2023 EN VERDER

Werkspoor	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December	2024 en verder
Overleggen			Beleidsteam 21 september	Regioteam 6 oktober Gebiedsoverleg 12 oktober	Beleidsteam 16 november	Regioteam 1 december Gebiedsoverleg 7 december	
Deltaprogramma			Publicatie Delta- programma 2024		Stuurgroep Deltaprogramma 30 november		
Zoet water	Voortgangsoverleg Zoet water						
				Bestuurlijk Platform Zoetwater 5 oktober	Bestuurlijk Platform Zoetwater 23 november		
Waterveiligheid	5-6 voortgangsoverleggen Waterveiligheid, vergaderingen Bestuurlijk Platform Waterveiligheid (BPWV)						
Ecologie en waterkwaliteit	Voortgangsoverleggen Ecologie en Waterkwaliteit						
Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050	Concretisering Gebiedsagenda via gebiedsconcepten, gebiedssamenwerkingen, pilots en projecten, etc.						
			Ontwerpen Eo Wijers prijsvraag		Uitvraag lokale Initiatieven	Herijking handelings- perspectieven	
Kennisagenda							
Communicatie en participatie	Nieuwsbrieven, website, social media, Deltanieuws, etc.						
			Gebiedssessie Westerschelde Platformbijeenkomst KCO	Platformbijeenkomst Delta vd toekomst		Werkplaats	

■ Bijeenkomsten en overleggen

■ Doorlopende zaken

■ Concrete acties / projecten

BIJLAGE 2

COMMUNICATIE- EN PARTICIPATIESTRATEGIE 2023

INTERNE SITUATIE

Ontwikkelingen en issues

- In 2022 was volop aandacht voor rol en nut van het samenwerkingsverband voor de gemeenten. Op 14 december 2022 bekrachtigden de aangesloten gemeenten in de Zuidwestelijke Delta de Samenwerkings-overeenkomst. De ondertekening is een mijlpaal voor een steeds intensievere samenwerking
- Met de aanstelling van de programmamanager zijn er flinke stappen gemaakt in een slimme inrichting van de organisatie en communicatie van de Zuidwestelijke Delta. Partners reageren positief
- Volgende stappen zijn:
 - Verdere concretisering in aanpak (zoals: de uitvraag voor lokale initiatieven)
 - De ontwikkeling van de rol van het Regioteam
 - Slag maken in de veelheid aan overleggen: hoe schakel je op de juiste borden?
 - Extra focus op betrokkenheid van de achterbannen van de partners: zij nemen relevante besluiten

AMBITIE

De ambitie van de Zuidwestelijke Delta is om in 2050 de eerste klimaatbestendige regio ter wereld te zijn. → Communicatie-ambitie: we gaan aan de slag, doe mee!

Intern, naar extern:

- De partners goed informeren en betrekken en vooral: mee laten doen
- De achterbannen goed informeren en betrekken en vooral: mee laten doen
- Ons steeds meer zichtbaar maken (positioneren en profileren)

→ Toewerkend naar besluiten voor de toekomst: op welke participatievorm ligt wanneer de focus voor welke partijen? (Informeren – raadplegen – samenwerken – meebeslissen – zelf-beheer) Welke waarden liggen ten grondslag aan besluiten?

Extern, de bredere doelgroep:

- Zuidwestelijke Delta een gezicht geven: wat doen we en wat merk je daarvan?
- Zuidwestelijke Delta en klimaatbewustzijn breder onder de aandacht brengen
- Uitnodigen: hoe kun ook jij meedoen?

VISIE

- We acteren en communiceren vanuit de ambitie en het uitvoeringsprogramma. Het uitvoeringsprogramma maakt concreet wat we doen: dat zet ons en de partners in de positieve actiemodus.
- De verbeelding van de ambitie en de inzet van ontwerpkracht helpen onze plannen tastbaar en prikkelend te maken en toe te werken naar een verbindend toekomstbeeld.
- We pakken issues en onderwerpen bij de kop. Dat doen we samen, open en informeel. Zo pakken we door en worden we enthousiast van het resultaat.
- We zijn helder naar elkaar over onze rollen. Zowel de Zuidwestelijke Delta heeft een rol als alle partners zelf. Hierbij zijn we 'grensbewust', en doel is dat dat juist zorgt voor extra resultaat.
- Doordat we ons actief presenteren en dat ook aanbieden, zijn we zichtbaar en worden we meer aangesproken.

Als programmamanager en communicatieadviseur organiseren en faciliteren we. We zoeken hierbij nadrukkelijk de verbinding met de stakeholders en betrekken de juiste partijen. Ook kijken we hoe we de bredere doelgroep kunnen betrekken.

EXTERNE SITUATIE

Ontwikkelingen en issues

- Het kabinet en de betrokken minister(s) nemen beslissingen op programmaniveau die (zeer) relevant zijn voor de Zuidwestelijke Delta
- We hebben te maken met een veelheid aan wetten en programma's. Dit is enerzijds een uitdaging hoe slim te acteren en combineren en anderzijds een kans voor inhoudelijke verrijking, bundeling van subsidies en positionering
- Klimaatbewustzijn groeit steeds meer. Mensen en ondernemers nemen steeds meer zelf actie. Op de innovatiebijeenkomst op 12 juli 2021 gaven ondernemers aan: coalities zijn nodig om te experimenteren met innovaties
- Steeds meer partijen zijn actief op klimaatgebied en/of haken aan op 70 jaar herdenking van de watersnoodramp. Dit biedt volop kansen voor samenwerkingen

STAKEHOLDERS

Partners Zuidwestelijke Delta

- Overheden: de aangesloten provincies, waterschappen, Rijkspartijen en gemeenten via het Gebiedsoverleg
- Maatschappelijke organisaties: de aangesloten organisaties via het Regioteam
- Kenniscommunity, via kennis- en onderwijsinstellingen

Overige stakeholders

- Ondernemers (deels rechtstreeks, deels getrap via belangenorganisaties)
- PS-leden provincies, AB-leden waterschappen en gemeenteraads-leden gemeenten (deels rechtstreeks, deels getrap via handreikingen voor partners)
- Leden maatschappelijke organisaties (idem)
- Inwoners (deels rechtstreeks/via media, deels getrap via gemeenten en andere partijen zoals musea)

ACCOUNTABILITY

Rollen en verantwoordelijkheden

- De algemene Zuidwestelijke Delta-woordvoerders zijn de voorzitter van het Gebiedsoverleg, de programmamanager en de voorzitter van het Regioteam
- Hiernaast werken we met woordvoerders/ambassadeurs op thema vanuit het Gebiedsoverleg (en het Regioteam)
- De communicatieadviseur Zuidwestelijke Delta coördineert de uitvoering van de communicatie en adviseert het Gebiedsoverleg en de andere teams
- Alle partners werken actief mee: ze dragen inhoudelijk bij aan b.v. bijeenkomsten, communiceren via hun eigen kanalen en brengen onderwerpen in. Eigen communicatie-activiteiten kunnen zij combineren met het Zuidwestelijke Delta-frame en kernboodschappen
- We betrekken de communicatie-community voor afstemming over strategische onderwerpen en content via woordvoerders / adviseurs en communities zoals Nationaal Deltaprogramma, de KasZ, VNSC, PAGW

Onderzoek

- Kwantitatief onderzoek: communicatie-enquête onder de partners en de communicatie-community
- Kwartaal statistieken van online media: website, social media (Twitter, LinkedIn, Instagram)
- Kwalitatief onderzoek: interviews na platformbijeenkomsten

RESOURCES

Voor elk onderdeel in het uitvoeringsprogramma is ondersteuning geborgd in de vorm van:

- Capaciteit (een communicatieadviseur) en inzet derden (webbouw, video, etc.) → via communicatiecontract
- Capaciteit (via het secretariaat) en inzet derden (platform) in de interne communicatie en ondersteuning

AANPAK

Uitgangspunten en acties

- We werken aan de verdere ontwikkeling en inzet van het Zuidwestelijke Delta-frame en kernboodschappen op overall en themaniveau
- We maken volop gebruik van visualisaties als verbeeldingen, ontwerpen, video's, foto's, animaties en Augmented Reality voor het Zuidwestelijke Delta-verhaal
- Via een inhoudelijke mijlpalenkalender hebben we een goed overzicht van relevante content
- We zoeken slimme samenwerkingen (allianties) op om samen invulling te geven aan communicatieactiviteiten en zo een bredere doelgroep aan te spreken
- We geven stakeholders een actieve rol (zoals mede-organisatie en faciliteren bijeenkomsten, geïnterviewden (taggen), presenteren van eigen pitch
- We voeren een actief mediabeleid over onze aanpak

Interne communicatiemiddelen Zuidwestelijke Delta

Het platform Zuidwestelijke Delta vervult een belangrijke functie in de informatievoorziening en archivering voor de partners. Extra kan het platform worden ingezet om elkaar te attenderen, vragen te stellen en eigen nieuws te delen.

Externe communicatiemiddelen Zuidwestelijke Delta

- Nieuwsbrief: 4x per jaar rond mijlpalen, wat gebeurt er concreet, hoe doe je mee?
- Website: de nieuwe site is gelanceerd in Q1 2022. We maken volop gebruik van de huidige structuur en mogelijkheden, b.v. voor nieuws en de (terugkoppeling van) evenementen
- Social media: we bouwen onze online aanwezigheid en professionele netwerk verder uit via (met name) LinkedIn en Twitter. Instagram is gericht op inwoners
- Inzet van visuele (en interactieve) presentaties van klimaat-ontwikkelingen, ambitie, resultaten bijeenkomsten, etc. We verkennen in dit kader kansen voor een mobiel Deltarium waar het verhaal van de Zuidwestelijke Delta centraal staat

Middelen voor Deltaprogramma

- Jaarlijkse presentatie op het Nationaal Deltacongres
- Artikelen en input voor Deltanieuws
- Zuidwestelijke Delta in het Deltaprogramma zelf en op [deltaprogramma.nl](#)
- Betrekken deltacomunity en deltacommissaris

Participatiemiddelen Zuidwestelijke Delta

Eigen middelen:

- Platformbijeenkomsten: grote bijeenkomsten over belangrijke thema's of dossiers. Hieronder vallen ook het Kennisprogramma ZSS en de Kennisdag. In de reeks heeft de werkconferentie een strategische plek
- Gebiedssessies: workshops per deelgebied om aan de slag te gaan met oplossingsrichtingen
- Werkbezoek(en) (met minister/deltacommissaris)/excursie(s)

Als partner:

- Participatiebijeenkomsten van partners (bepalen van onze rol)

COLOFON

Uitgave:
Programma Zuidwestelijke Delta

Website en e-mailadres:
zwdelta.nl, secretariaat@zwdelta.nl

Vormgeving:
Zandbeek

Illustraties en fotografie:
Joost – Communicatie Design, OAK-
Strootman Landschapsarchitecten,
Marcel Kentin, Edwin Paree, Lemon
Goose, Mark Neelemans, Marcelle
Davidse, Rijkswaterstaat, waterschap
Brabantse Delta en Provincie Zeeland

November 2022

